

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Filozofická fakulta
Katedra žurnalistiky

PAVEL TIGRID
ŽIVOT A ČINNOST ČESKÉHO NOVINÁŘE

PAVEL TIGRID
LIFE AND WORK OF THE CZECH JOURNALIST

Bakalářská diplomová práce

Klára Staňková

Vedoucí práce: PhDr. Petr Orság

Olomouc 2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně, pouze s využitím zdrojů zde uvedených.

Počet znaků: 89 193

V Olomouci dne 28. června 2010

.....

Děkuji PhDr. Petru Orságovi za vedení mé diplomové práce. Dík patří také PhDr. Janu Kalousovi, Ph.D. z USTR, Mgr. Martinu Sekerovi, Ph.D. z Knihovny NM v Praze a pracovníkům knihovny Libri Prohibiti.

Abstrakt

Tato bakalářská práce mapuje životní osudy českého novináře Pavla Tigrida. Chronologicky vymezuje jednotlivá období Tigridova života a jeho činnost v souvislosti s obecným historickým kontextem. Velký prostor je pak věnován exilovému časopisu Svědectví.

Klíčová slova

Pavel Tigríd, gradualismus, Svědectví, BBC, exil, Rádio Svobodná Evropa, politika.

Abstract

This Bachelor work is encompassing life path of the Czech journalist Pavel Tigríd. It specifies each period of Tigríd's life and his work chronologically, in connection with general historical context. Extensive part of the work is then dedicated to exile journal Svědectví.

Key words

Pavel Tigríd, gradualism, Svědectví, BBC, exile, Radio Free Europe, politics.

OBSAH

1. ÚVOD	7
2. TIGRID ALIAS SCHÖNFELD (1917 – 1939)	8
3. POPRVÉ V EMIGRACI (1939 – 1945)	9
3.1 Cesta za svobodou: část první	9
3.2 BBC	9
3.3 Konec války – vítězství nebo porážka?	11
4. NÁVRAT DO VLASTI	12
4.1 Charakteristika období	12
4.2 Zpátky v Československu	12
4.3 Na Ministerstvu zahraničních věcí	13
4.4 Žurnalista na plný úvazek	14
4.4.1 Obzory	14
4.4.2 Vývoj	16
4.5 Demokracie v ohrožení	17
5. PODRUHÉ V EMIGRACI (1948 – 1989)	19
5.1 Charakteristika období	19
5.2 Cesta za svobodou: část druhá	21
5.3 Rádio Svobodná Evropa	23
5.4 Svědectví	26
5.4.1 Koncepce gradualismu	26
5.4.2 Obsahová koncepce časopisu	28
5.4.2.1 Období od počátku Svědectví do „pražského jara“	29
5.4.2.2 Období od „pražského jara“ do r. 1977	31
5.4.2.3 Období po r. 1977	32
5.4.3 Svědectví o Svědectví	33
5.5 V hledáčku StB	35
6. OBNOVENÍ DEMOKRACIE (1989 – 2003)	39
6.1 Od žurnalistiky k politice a zpět	39
6.2 Zemřel Pavel Tigrid	40
7. ZÁVĚR	42
Seznam použitých zkratk	44
Bibliografie	46
Seznam příloh	50

„Tato oblast už zažila takřka všechno v posledním půlstoletí: monarchie, diktatury, levé i pravé, polodiktatury, parlamentní demokracii, agresi, cizí intervenci, okupaci, mír, válku, revoluce i kontrarevoluce, hospodářské krize i dočasnou prosperitu, fašismus i socialismus i 'cestu ke komunismu', politický idealismus i politický cynismus, územní, národnostní, sociální spory, měla své krále, presidenty, maršály, admirály, šílené führery i spásonosné voždy.“

(TIGRID, P. *Politická emigrace v atomovém věku*. Prostor. 1990, s. 38)

1. ÚVOD

Pavel Tigríd se řadí k nejvýraznějším novinářským osobnostem 20. století. I když bylo Tigrídově osobě a činnosti věnováno mnoho knih a článků, jedná se vesměs o informace kusé. Zmiňovaná nekomplexnost není ovšem vnímána v negativním slova smyslu, ale spočívá ve způsobu uchopení tématu „*Tigríd*“, tj. zpracování v rámci určitého kontextu. Jako příklad uvedu publikaci „*Politikové na útěku*“ od Zory Dvořákové, v níž se autorka, u vybraných osob, podrobněji zaměřuje na okolnosti, které předcházely jejich odchodu do exilu a následně popisuje samotný, mnohdy dramatický útěk. V rámci této bakalářské práce chci předložit sumarizační text, který mapuje Tigrídovy životní osudy a činnost v jednotlivých obdobích.

Při zpracování tématu jsem zvolila chronologické řazení jednotlivých kapitol, s ohledem na obecný historický kontext. Ve čtvrté a páté kapitole jsem se zmíněnému kontextu věnovala podrobněji, protože jeho znalost je nezbytná pro pochopení různých aspektů Tigrídova života. Pochopitelně se mu nevěnuji vyčerpávajícím způsobem. Jednak není samotným těžištěm práce, druhým důvodem je předpoklad určitého společného informačního základu autora i čtenáře.

Pavel Tigríd se narodil do monarchie, která byla doslova do roka a do dne od jeho narození přebudována v republiku, nejprve tzv. první, druhou, třetí, komunistickou a nakonec i demokratickou.

Byť nebylo cílem této práce přinést informace vyložené nové, přece jen se v době, kdy jsem téma zpracovávala, takové objevily. Že Tigríd znamenal pro komunistický režim téměř nepřítele státu číslo jedna, novou informací není. Že jím skutečně byl, by nová informace být mohla. Že jím byl už 23. února 1948, tedy dva dny před samotným únorovým převratem, informace nová je. Dokladem je nedávno objevený a zveřejněný zatýkácký dokument, v němž jméno Tigríd figuruje na prvním místě.

Další poměrně čerstvá informace je ta o Státní bezpečnosti chystaném únosu Pavla Tigrída, který se v r. 1964 účastnil zasedání PEN Klubu v Budapešti. Bylo to poprvé, kdy toto setkání hostila země s komunistickým režimem. Zde citovaný Michal Příbáň ve své publikaci (s. 301, 2008) téměř idylicky píše, že „*výsledky jednání nejsou zdaleka tak důležité jako fakt, že [...] politicky aktivní východoevropský exulant mohl přicestovat do komunistické země, aniž by byla ohrožena jeho svoboda či dokonce život*“. Jaký paradox. Podle těchto nových informací Tigrídovy snad nikdy nehrozilo v zahraničí větší nebezpečí než tehdy v Budapešti.

1. SCHÖNFELD ALIAS TIGRID (1917 – 1939)

Pavel Schönfeld se narodil 27. října 1917 v Praze do židovské rodiny. Otec však prozíravě nechal syna pokřtít jako katolíka: „*Přý abych to měl v monarchii lepší. Že jsem žid, jsem vlastně poznal až s Hitlerovými rasistickými zákony, kdy vyvraždili část naší rodiny.*“¹ Rodově byla Tigridova (resp. Schönfeldova) rodina spřízněna s Antalem Staškem,² k čemuž se sám hrdě hlásil.

V odborné literatuře³ se často objevuje tvrzení, že Tigrid v době svého mládí názorově tíhl spíše k levici, ale jak uvádí Milan Drápala,⁴ nikoli v duchu komunistických hesel. Sám Tigrid však v autobiografickém rozhovoru s Bohumilem Pečinkou říká: „*levičák jsem nikdy nebyl.*“⁵ Drápala dále vysvětluje, že ono levicové smýšlení tehdejší mládeže vychází doslova z fascinace kulturně a umělecky činných osobností, které se vesměs právě k levici hlásily.⁶

Už coby středoškolák založil spolu s Jiřím Ortenem, Josefem Schwarzem-Červinkou, Johnym Miškou a Jiřím Veltruským *Divadelní kolektiv mladých v Praze Na Zbořenci*, který pořádal nejen avantgardní představení, ale i recitační a debatační večery. Po maturitě na gymnáziu (r. 1936) pokračoval ve studiích na Právnické fakultě UK. V této době začíná působit ve *Studentském časopise*, na jehož stránkách uveřejnil svoje žurnalistické prvotiny.

¹ KOMÁREK, M. – KASALOVÁ, J. *Gen: 100 Čechů dneška*. Fischer. 1994. s. 125-126.

² PEČINKA, B. *Životní kliky Pavla Tigrida*. In: TIGRID, P. *Marx na Hradčanech*. Barrister & Principal. 2001. s. 10.

³ DRÁPALA, M. *Na ztracené vartě Západu: Antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948*. Prostor. 2000. s. 163.

Nebo CHURANĚ, M., et al. *Kdo byl kdo v našich dějinách 20. století*. Libri. 1994. s. 548.

⁴ DRÁPALA, M. *Na ztracené vartě Západu: Antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948*. Prostor. 2000. s. 163.

⁵ Ve stejném rozhovoru upřesňuje: „*Pro literárně činné středoškoláky byla za první republiky dvě hnízda – komunistická [...] Mladá kultura, a pak [...] Studentský časopis.*“ PEČINKA, B. *Životní kliky Pavla Tigrida*. In: TIGRID, P. *Marx na Hradčanech*. Barrister & Principal. 2001. s. 13.

⁶ DRÁPALA, M. *Na ztracené vartě Západu: Antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948*. Prostor. 2000. s. 163.

3. POPRVÉ V EMIGRACI (1939 – 1945)

3.1 Cesta za svobodou: část první

Odvod do armády se mladého studenta práv kvůli jeho silné srdeční vadě netýkal.⁷ Pavel Schönfeld využil zmatku a chaosu, které doprovázely první dny německé okupace a vyřídil si spolu s Josefem Schwarzem-Červinkou na gestapu propustku na Slovensko. Na motocyklu Jawa se však nevydali k hranicím východního souseda, ale směrem zcela opačným - do Německa. Na holandských hranicích se mu podařilo získat britské vízum - vstupní brána do západního světa byla otevřena. Ještě v březnu 1939 se usadil v Londýně.⁸

Zpočátku se živil jako skladník, postupně získal místo číšníka v hotelu Cumberland.⁹ Zlom v jeho profesní kariéře však přišel o něco později.

3.2 BBC

Rozhlasová stanice BBC začala vysílat česky a slovensky ihned po německém přepadení Polska. Schönfeld do rozhlasu nastoupil jako překladatel a hlasatel na podzim r. 1940, tedy v době, kdy už si obyvatelé protektorátu mohli vysílání naladit. Relace vysílání československé exilové vlády se původně nazývala *Hovory s domovem*, od dubna 1943 přejmenované na *Hlas svobodného Československa*.¹⁰ V této době se z Pavla Schönfelda stává Pavel Tigrid. BBC totiž po redaktorech vyžadovala užívání pseudonymů, aby nebyli ohrožováni jejich příbuzní v protektorátu. Schönfeld si vzpomněl, jak na gymnáziu zkomolil název řeky Tigris na Tigrid a spolužáci mu tak začali říkat. Po válce si nechal nové příjmení úředně potvrdit.¹¹

Prostřednictvím éteru do vlasti promlouvali např. Edvard Beneš, Jan Masaryk, Pavel Svatý (Prokop Drtina) a o něco později i Pavel Tigrid. V londýnském rozhlase se Tigrid potkával i s některými ze svých pražských přátel – Otou Ornestem, Jiřím Ledererem, Josefem Schwarzem-Červinkou či Karlem Brušákem.

⁷ DVOŘÁKOVÁ, Z. *Politikové na útěku*. Epoque. 2004. s. 157.

I přesto se Schönfeld po vypuknutí války se přihlásil jako dobrovolník do právě se formující československé zahraniční armády. DRÁPALA, M. *Na ztracené vartě Západu: Antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948*. Prostor. 2000. s. 164.

⁸ Tamtéž, s. 164.

⁹ Tamtéž, s. 164.

¹⁰ Tamtéž, s. 164.

¹¹ PEČINKA, B. *Životní kliky Pavla Tigrida*. In: TIGRID, Pavel. *Marx na Hradčanech*. Barrister & Principal. 2001. s. 10.

Podhoubí pozdějšího Tigridova politického smýšlení pocházelo právě z Londýna. Coby redaktor vládního vysílání spolupracoval s Hubertem Ripkou, náměstkem ministra zahraničí, s Ripkovým tajemníkem Janem Stránským či Ivo Ducháčkem.¹² Nebyly to jen osobnosti československého politického exilu, které měly určující vliv na světonázorovou orientaci Pavla Tigrida, ale „*hluboký dojem v něm zanechalo britské pojetí demokracie slučující v sobě zažitý parlamentní systém, politickou i náboženskou snášenlivost, [...] svobodu projevu a tisku, úctu k individualitě i tradičním autoritám. [...]. Cítil obdiv v odhodlání Britů [...] ubránit ostrovní výspu proti nelítostnému náporu 'panské rasy' [...].*“¹³

Právě typicky britské konzervativní principy a hodnoty přijal Tigrid za své a vycházel z nich, ať už jako novinář či politik.

V Londýně však nepůsobil jen v *BBC*. S přítelem Waltrem Bergerem byli redaktory měsíčníku *Kulturní zápisník*, který vycházel od srpna 1941 do podzimu 1943. Poté bylo jeho vydávání kvůli nedostatku papíru zastaveno. List přinášel informace o čs. umělecké tvorbě, hlavně té literární. Na jeho stránkách byly přetiskovány ukázky z knih a časopisů, vycházející v protektorátu, dále tvorba exilová nebo ukázky z klasické i současné anglické literatury. Měsíčník otevíral prostor i diskuzím, polemikám či satíře. To všechno v české a později i ve slovenské verzi.¹⁴

Tigrid s Bergerem pokusili navázat na revui obdobného charakteru, avšak orientovanou na intelektuály západoevropských demokratických zemí. V lednu 1943 začala vycházet *Review 43*, čtvrtletník vydávaný v anglickém jazyce. List měl seznamovat západní svět s čs. kulturou a jejím přínosem pro kulturu evropskou. Otiskovala překlady soudobé i starší čs. tvorby, např. díla Franze Kafky, Jaroslava Seiferta, Vladislava Vančury, aj. Pozornost byla věnována i kritice literárních, hudebních, divadelních či filozofických děl. *Review 43* vycházela do konce r. 1944.¹⁵

¹² DRÁPALA, M. Na ztracené vartě Západu: Antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948. Prostor. 2000. s. 164.

¹³ Tamtéž, s. 164-165.

¹⁴ SRBA, B. *Múzy v exilu*. Masarykova univerzita Brno. 2003. s. 405-406.

¹⁵ Tamtéž, s. 406-407.

3.3 Konec války – vítězství nebo porážka?

Optimismus z blížícího se konce války opadl po shlédnutí textu právě schváleného Košického vládního programu. Skepsi prolomil až Hubert Ripka s tím, že by bylo neetické a neomluvitelné definitivně opustit Československo.¹⁶ Tigríd vzpomínal, jak Karel Brušák, který se v Londýně rozhodl zůstat, doslova prohlásil: „*Když se vrátíte, tak buďto budete viset, anebo, když budete mít štěstí, tak jste do tří let zpátky.*“¹⁷

¹⁶ DRÁPALA, M. Na ztracené vartě Západu: Antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948. Prostor. 2000. s. 165.

¹⁷ PEČINKA, B. Životní kliky Pavla Tigrída. In: TIGRID, P. Marx na Hradčanech. Barrister & Principal. 2001. s. 9.

4. NÁVRAT DO VLASTI (1945 – 1948)

4.1 Charakteristika období

Po porážce a následné kapitulaci Německa zavládla v Československu euforie z nově nabyté svobody. Největší zásluhy za osvobození byly připisovány Sovětskému svazu a jeho Rudé armádě.

V poválečném Československu nebyla parlamentní demokracie demokracií v pravém slova smyslu, resp. tou předmnichovskou. Politicky aktivní mohly být pouze strany sjednocené v tzv. *Národní frontě*,¹⁸ postupně byla omezována svoboda slova a shromažďování, docházelo ke znárodnění bank či důležitých průmyslových odvětví. Zahraniční politika se stále více orientovala na Sovětský svaz.¹⁹

Mocenskému vzestupu Sovětského svazu se snažil zabránit tzv. *Marshallův plán*, schválený r. 1947 americkým Kongresem, jehož podstatou bylo poskytnutí finanční pomoci evropským lidově-demokratickým zemím k expanzi jejich ekonomiky.²⁰ Pod tlakem Sovětského svazu nakonec Československo *Marshallův plán* odmítlo.²¹ „*Jel jsem do Moskvy jako ministr a vrátil jsem se jako sluha*“, prohlásil po návratu do Československa Jan Masaryk.²²

4.2 Zpátky v Československu

Po šesti letech se Pavel Tigríd opět ocitl v Československu, a to 18. června v Plzni. Po návratu domů zjistil, že vyjma jeho nevlastní sestry, která se zachránila útekem do Spojených států, nikdo z rodiny nacistické běsnění nepřežil.²³ „[...] *moje rodina byla totálně vybita. Od mé vlastní i nevlastní matky, přes příbuzné, otec našťestí ještě*

¹⁸ Národní socialisté, sociální demokraté, lidovci, KSČ, KSS a Demokratické strany Slovenska.

¹⁹ ČORNEJ, P., et al. *Kdy, kde proč & jak se to stalo v českých dějinách*. Reader's Digest Výběr, spol. s.r.o. 2001. s. 388.

²⁰ Tamtéž, s. 388.

²¹ Když Stalin zjistil, že se zástupci Československa chystají do Paříže na jednání ohledně Marshallova plánu, pozval si čs. delegaci ve složení Gottwald, Drtina, Masaryk do Moskvy, kde obvinil USA ze záměrného pokusu o narušení čs.-sovětského spolenectví. DVORÁKOVÁ, Z. *Politikové na útěku*. Epoque. 2004. s. 235.

²² PEČINKA, B. *Životní kliky Pavla Tigrída*. In: TIGRID, P. *Politická emigrace v atomovém věku*. Prostor. 1990. s. 22.

²³ DRÁPALA, M. *Na ztracené vartě Západu: Antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948*. Prostor. 2000. s. 168-169.

*stačil zemřít začátkem roku 1940. [...] Už v Londýně jsem věděl že je zle [...]. Toto jsem ale nečekal“.*²⁴

Václav Kopecký, ministr informací, Tigridovi nabídl místo v Československém rozhlase, který byl právě přetvářen v duchu komunistických idejí.²⁵ Ještě v emigraci dostal telegram: „*Ať se Tigrid vrátí, čekáme na něj v rozhlase. Kopecký.*“²⁶ Později vzpomínal na velkolepé přivítání ve vlasti: „*Po přistání [...] vybalili rudý koberec a k tomu vyhrávala vojenská hudba.*“²⁷

Když se ovšem vysvětlilo, že Tigrid není „správného“ politického zaměření, nastoupil do služeb Ministerstva zahraničních věcí, jehož zaměstnancem se stal formálně již v době svého londýnského působení v BBC.²⁸

4.3 Na Ministerstvu zahraničních věcí

Na ministerstvu zastával funkci rady angloamerického oddělení, což mu umožnilo využívat zahraničních kontaktů a zkušeností k postupnému posilování britsko-československých styků.

Tigrid se však více než jako ministerský pracovník cítil jako žurnalista. Na jak tenkém ledě se pohybuje, zjistil po zhruba roce působení v ministerských službách.²⁹ Důvodem k opuštění stávajícího místa se stal Tigridův komentář „*Věčná otázka našich dějin*“, otištěný v *Lidové demokracii*,³⁰ v němž konstatoval, že „*[...] je na čase, abychom se vzdali [...] myšlenky, že jsme jakýmsi mostem mezi západem a východem. [...] Uzavřeli jsme se Sověty spojeneckou smlouvou. [...]; v případě konfliktu mezi západem a východem budeme bojovat na straně sovětského spojení*“.³¹ Hned druhý den po uveřejnění se Tigrid a jeho článek stal jedním z projednávaných bodů zasedání předsednictva vlády *Národní fronty*, na němž náměstek ministra zahraničí Clementis³²

²⁴ PEČINKA, B. *Životní kliky Pavla Tigrida*. In: TIGRID, P. *Marx na Hradčanech*. Barrister & Principal. 2001. s. 9-10.

²⁵ DRÁPALA, M. *Na ztracené vartě Západu: Antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948*. Prostor. 2000. s. 165.

²⁶ PEČINKA, B. *Životní kliky Pavla Tigrida*. In: TIGRID, P. *Marx na Hradčanech*. Barrister & Principal. 2001. s. 9.

²⁷ Tamtéž, s. 9.

²⁸ DRÁPALA, M. *Na ztracené vartě Západu: Antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948*. Prostor. 2000. s. 165.

²⁹ Tamtéž, s. 166.

³⁰ 14. července 1946.

³¹ *Lidová demokracie*, roč. 2, č. 159, 14. července 1946.

³² Vladimír Clementis, levicový intelektuál a člen KSČ. Po kritice sovětské politiky byl vyloučen ze strany, v r. 1939 emigroval, ale po návratu do vlasti bylo díky sebekritice jeho stranické členství obnoveno. V r. 1948 se stal ministrem zahraničních věcí. O dva roky později odvolán a obviněn z protisovětských postojů.

slíbil, že Tigrida disciplinárně potrestá a s okamžitou platností propustí ze státních služeb³³. Ten se však proti výpovědi odvolal, ale soud do únorového převratu nestihl rozhodnout.

4.4 Žurnalista na plný úvazek

Propuštění z MZV Tigridovi umožnilo plně se věnovat novinám. Už v Londýně spolu s některými svými spolupracovníky koketoval s myšlenkou založit v osvobozeném Československu časopis demokratického charakteru. V srpnu 1945 vyšlo první číslo listu *Obzory*.³⁴

4.4.1 Obzory

Obzory byl politicko-kulturní týdeník, vydávaný *Výkonným výborem Československé strany lidové*. V úvodním prohlášení, zveřejněném v prvním čísle, seznamuje redakce s principy, jichž se bude při své práci držet: *pravda, demokracie, svoboda a víra*.³⁵ Tento status předznamenával kritiku totalitních tendencí, které v Československu postupně se zvyšujícím se vlivem KSČ začaly narůstat.

Kvůli ostré kritice poměrů v zemi musel list nejednou čelit snahám ministerstva informací, v čele s ministrem Kopeckým (KSČ), o jeho likvidaci.³⁶ V závěru r. 1947 svoji kritiku *Obzory* vystupňovaly. Např. ve článku *Demokracie a demokraté*³⁷ odkazují na výrok T. G. Masaryka, že demokracie není dobrá či špatná, že jsou jen dobří či špatní demokraté: „*TGM by musil dnešní naše demokraty prohlásiti za špatné. Nejenže naši vládnoucí demokraté považují každou kritiku stávajících poměrů za něco podobného nejhoršímu zločinu, [...] ale podle posledních zvyklostí je [...] neschopnost [...] jednoho vedoucího činitele kryta prestižem strany a výtky jemu členěné jsou považovány za útok [...] na jsoucnost samotné Národní fronty*.³⁸

R. 1952 popraven a o jedenáct let později právně a stranicky rehabilitován. CHURANĚ, M., et al. *Kdo byl kdo v našich dějinách 20. století*. Libri. 1994. s. 58-59.

³³ Důvodem k propuštění bylo dle Arnošta Heidricha, ředitele politického odboru MZV a Tigridova nadřízeného, porušení zákazu publikování politických článků, které se vztahovalo na státní úředníky. Pravda však byla taková, že někteří ministerští úředníci, komunisté, publikovali, a to v Rudém právu. DRÁPALA, M. Na *ztracené vartě Západu: Antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948*. Prostor. 2000. s. 166.

³⁴ Tamtéž, s. 166.

³⁵ *Obzory*, č. 1, roč. 1, 25. srpna 1945.

³⁶ Více DRÁPALA, M. Na *ztracené vartě Západu: Antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948*. Prostor. 2000. s. 58-63.

³⁷ *Obzory*, roč. 3, č. 40, 4. října 1947.

³⁸ Tím neschopným činitelem je míněn ministr zemědělství Ďuriš (KSČ). Tamtéž.

Redaktorského vedení se krom Tigrida ujal jeho blízký spolupracovník a přítel Ivo Ducháček. List společně vedli do čísla 12/46, kdy se šéfredaktorem stal pouze Ducháček a Tigrid zastával funkci hlavního redaktora.³⁹ Zpočátku byla redakce tvořena Bohdanem Chudobou, Helenou Koželuhovou, Janem Strakošem a britským dopisovatelem Brušákem.⁴⁰

Obsahová skladba týdeníku se v průběhu let výrazně neměnila. Hlavními rubrikami byly *Co se děje ve světě* a *Kultura ve světě i nás*. První jmenovaná obsahovala zprávy, poznámky, komentáře politického či ekonomického charakteru, a také přehled zahraničního tisku. V této rubrice vyjma již jmenovaných publikovali např. Kamil Fára, Vladimír Sís, Miloslav Skácel, Vladimír Krejčí aj. Druhá, na kulturu orientovaná rubrika, přinášela knižní, filmové, rozhlasové či divadelní recenze, novinky anglické literatury a divadla, stejně jako anglickou beletrii (z pera K. Brušáka). V této rubrice publikovali např. Pavel Eisner, Egon Hostovský, Ota Ornest, Jiří Lederer a další. Články se otiskovaly buď nepodepsané nebo označené šifrou.⁴¹

V hojné míře byly otiskovány čtenářské dopisy. Dalším pilířem *Obzorů* bylo přinášení přesného, objektivního a hlavně překladatelsky nezkomoleného zahraničního zpravodajství, především z britského tisku.⁴²

Tigrid se projevil jako univerzální publicista. Do *Obzorů* přispíval články o literatuře československého exilu či divadelními recenzemi,⁴³ v politicky zaměřených člancích pak vyjadřoval svůj (protikomunistický) postoj k domácím událostem. Takovým byl např. i článek *Odpověď Barešovi aneb Co chceme*.⁴⁴ „1. Chcete demokracii, nebo diktaturu jedné politické strany? Jestliže chcete demokracii, proč a) vyhrožujete revolucí, b) podrýváte autoritu parlamentu vysíláním najmutých zemědělských delegací do parlamentní budovy, c) odmítáte spolupracovat tam, kde jste demokratickou cestou byli přehlasováni, d) vyhrožujete 51 proc. hlasů, které získáte, e) leckde porušujete zákon, který jste si sami dali? 2. Chcete vládu zákona ve státě, nebo stranickou justici? Jestliže chcete vládu zákona, proč a) jste se pokusili podrýt autoritu národních a lidových soudů, b) zdiskreditovat čs. retribuci, c) krýt nebo aspoň

³⁹ Do září 1946, poté se stal Tigrid šéfredaktorem Vývoje. DOKOUPIL, B., et al. *Sborník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945 – 2000*. Host – Votobia. 2002. s. 171.

⁴⁰ Tamtéž, s. 171.

⁴¹ Články často vycházely pod jednotnými šiframi. Divadelní referáty např. pod kolektivním označením Pauper (často užívané i P. Tigridem) či šifrou ZL, filmové pod šifrou bs, atd. Tamtéž, s. 171–172.

⁴² Od pol. r. 1947 využíval zpravodajského servisu listu *The Manchester Guardian*. Tamtéž, s. 172.

⁴³ DRÁPALA, M. *Na ztracené vartě Západu: Antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948*. Prostor. 2000. s. 167.

⁴⁴ Článek vznikl jako reakce na úvodník G. Bareše s názvem „Co chcete“ v týdeníku *Tvorba* č. 25.

*zlehčovat zločiny, které byly nazvány českým gestapismem? 3. Jste pro mír a spolupráci mezi všemi demokratickými státy a národy, nebo pro politiku 'bloků', namířenou nenávisťně jedna proti druhé? Jestliže jste pro mír a spolupráci, proč a) ve svém tisku vedete štvavou a nenávisťnou kampaň proti některým členům Organizace spojených národů?, b) vědomě v této souvislosti matete lid uveřejňováním nepravdivých nebo skreslených zpráv, c) pěstujete nenávisť k americké a britské vládě, kterou si americký a britský lid svobodně zvolil, d) znehodnocujete myšlenku slovanského bratrství rasistickou nenávisť k ostatním? Tři otázky. Čekáme na tři odpovědi."*⁴⁵

Článek byl otištěn v *Obzorech* 12. července 1947.

Tigridovy politické stati a analýzy vycházely ze čtyř základních tendencí. Jednak se ztotožňoval s názorem, že politika má vycházet z univerzálních morálních principů, poněvadž právě ty představují jasnou opozici proti jakýmkoli ideologickým snahám. Další tendence vycházela z faktu, že Československo tvoří pomezí mezi Západem a Východem. V případě neshody mezi těmito mocnostmi nemá, coby malý stát, možnost svobodného života, ale jen pouhého živoření. Třetím rysem Tigridova politického smýšlení bylo anglofilství, které v sobě pěstoval z dob prvního londýnského exilu. Posledním atributem byla jeho schopnost přistupovat k politickým tématům věcně, kriticky a realisticky.⁴⁶

4.4.2 Vývoj

Týdeník *Vývoj*, rovněž vydávaný *Výkonným výborem Československé strany lidové*,⁴⁷ byl zaměřen na mladou generaci a Tigrid v něm působil na postu šéfredaktora. Ač jeho vznik provázely dlouhé průtahy,⁴⁸ první číslo vyšlo v září 1946.⁴⁹

Už první vydání časopisu přineslo konflikt, když se na titulní stranu umístěn portrét Jana Masaryka, místo lidoveckého předsedy Jana Šrámka, který založení dalšího lidoveckého periodika inicioval.⁵⁰

⁴⁵ *Obzory*, roč. 3, č. 28, 12. července 1947.

⁴⁶ DRÁPALA, M. *Na ztracené vartě Západu: Antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948*. Prostor. 2000. s. 167.

⁴⁷ Každá strana Národní fronty mohla vydávat dva celostátní týdeníky. Tamtéž, s. 52.

⁴⁸ Nové dílo, jak zněl původní název týdeníku, měl být vydáván již v létě r. 1945. Ministerstvo informací však vyslovilo nesouhlas s vydáváním listu pro mládež. Další vyjednávání Výkonného výboru ČSL na ministerstvu už byla úspěšnější – *Vývoj*, jak zněl nový název periodika, měl vycházet od ledna '46, ale nedostatek papíru způsobil další odklad. Tamtéž, s. 63-64.

⁴⁹ Vycházel do února r. '48. DOKOUPIL, B., et al. *Sborník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945 – 2000*. Host – Votobia. 2002. s. 172.

Vývoj kladl důraz na pestrost a zábavnost a v krátkých zprávách, poznámkách či komentářích věnoval pozornost domácímu a zahraničnímu dění. Mezi pravidelné rubriky patřily: *Československo, Zahraničí, Mládež – studentstvo, Knihy a umění, Divadlo a film, Výchova a školství, Sport, Žena a móda* a další. Mezi nejvýraznější pravidelné rubriky patřila ta satirická, s názvem *Mimochodem*, v níž nejprve vycházely hlavně epigramy a poté i seriál *Okénko pokroku čtyřnohých proroků*, v němž byly politické sváry ironicky zasazovány do zvířecí říše. Jednalo se např. o „komentáře“ *Stračeny Bulíčkové, Čunykla*, aj.⁵¹

Postupně si své místo ve *Vývoji* našly i politické komentáře. 11.2. 1948 bylo v rubrice Československo uveřejněno, že „*neshody v Národní frontě [...] jsou jenom novým důkazem, že [...] nepokračují práce ani na ústavě, ani na jednotlivých zákonných osnovách a že proto [...] bude nejrozměšší, když se v co nejkratším [...] termínu vypíší volby. Celá řada článků [...] je všem nekomunistickým stranám nepřijatelná a komunisté zase nechtějí takřka v ničem ustoupit.*“⁵²

Dopisovatelkou listu byla mj. vdova po americkém prezidentovi a velvyslankyně USA v OSN Eleonor Rooseveltová.⁵³

4.5 Demokracie v ohrožení

Silnou převahu KSČ v zemi naznačovaly již výsledky voleb z 26. května 1946, v nichž komunisté získali více jak 40 % hlasů.⁵⁴ Dalším velmi důležitým triumfem bylo odvrácení hrozby v podobě *Marshallova plánu*, který mohl vážně narušit mocenský potenciál Sovětského svazu, potažmo komunistů. Únor '48 se blížil a s ním i zápas o udržení demokracie v Československu.

Tigris, stejně jako mnoho jiných, upíral své naděje a zraky k Edvardu Benešovi. Byl si dobře vědom toho, že pokud se k moci po jarních volbách r. 1948 dostanou komunisté, bude nucen opustit již podruhé Československo.⁵⁵ Hubert Ripka, ministr

⁵⁰ PEČINKA, B. *Životní kliky Pavla Tigrida*. In: TIGRID, P. *Marx na Hradčanech*. Barrister & Principal. 2001. s. 12.

⁵¹ DOKOUPIL, B., et al. *Sborník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945 – 2000*. Host – Votobia. 2002. s. 172.

⁵² *Vývoj*, r. 3, č. 6, 11. února 1948.

⁵³ DOKOUPIL, B., et al. *Sborník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945 – 2000*. Host – Votobia. 2002. s. 172.

⁵⁴ Druhou nejsilnější stranou v Čechách byli národní socialisté s necelými 24 % hlasů. DVOŘÁKOVÁ, Z. *Politikové na útěku*. Epoque. 2004. s. 235.

⁵⁵ StB sledovala Tigrida již dlouho před únorem '48. Vypracovala o něm souhrnnou zprávu, kde mu přiznala status nejlepšího lidoveckého redaktora, který však útočí na lidově-demokratický režim a hrubě napadá

zahraničního obchodu, vzpomíná, jak na poslední schůzce zástupců nekomunistických stran 23. února 1948 u prezidenta, Beneš prohlásil, že v žádném případě nepřistoupí na komunistické požadavky.⁵⁶

25. února 1948 prezident demise složené nekomunistickými ministry přijal.

Sovětský svaz. DRÁPALA, M. Na *ztracené vartě Západu: Antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948*. Prostor. 2000. s. 171.

⁵⁶ RIPKA, H. *Únorová tragédie*. Atlantis. 1995. s. 233-234.

5. PODRUHÉ V EMIGRACI (1948 – 1989)

5.1 Charakteristika období

Překonání tzv. „železné opony“ bylo prvním předpokladem toho, co můžeme nazvat nový začátek. Podmínky pro odchod republiky byly hlavně zpočátku sice relativně liberální, ale postupně se zhoršovaly. Již na začátku března 1948 začal ÚV KSČ řešit otázky ohledně zabezpečení státní hranice. Výsledkem těchto jednání bylo v první fázi vytvoření *Pohraniční stráže*, která byla složena z výhradně politicky prověřených příslušníků. Postupně byla po celé délce státní hranice vybudována dvě pásma se specifickým režimem,⁵⁷ která velmi znesnadňovala případný útek za hranice. Největší odliv emigrantů se proto uskutečnil během r. 1948, v dalších letech silně ochaboval.⁵⁸

Představitelé komunistické diktatury se často snažili na veřejnosti svými prohlášeními vzbudit dojem, že jejich političtí protivníci byli obyčejní zbabělci, pro které nebylo nic snadnějšího, než odejít do exilu.⁵⁹

O exilové dění pochopitelně jevila velký zájem *Státní bezpečnost* a proti emigrantům neváhala rozehrávat falešné hry. Nejednou se pokoušela získat vybrané exulanty na svoji stranu, další z jejích aktivit bylo vydávání falešných čísel některých exilových časopisů (např. *Naše cesta*, *České slovo*).⁶⁰ Jednou z nejodvážnějších akcí bylo „založení“ fiktivní organizace *Hnutí exulantů pro návrat domů (HEPND)*, která měla zastřešovat beztrestný návrat exulantům zpět do Československa. Tuto možnost mj. využilo i nemálo pracovníků RSE.⁶¹

Těmito akcemi se StB na jedné straně snažila ztížit činnost emigrantských skupin, na straně druhé chtěla demonstrovat svoji sílu a téměř neomezené možnosti.

⁵⁷ V prvním pásmu se jednalo o výrazné znesnadnění pohybu osob, v druhém pásmu bylo navrhováno zpřísnění přihlašovacích předpisů, vydávání speciálních legitimací pro potřeby kontroly a evidence osob, které se v pohraničí zdržují. JIRÁSEK, Z. *Československá pouťorová emigrace: Prameny a studie k dějinám československého exilu 1948–1989*. Prius. 1999. s. 11-13.

⁵⁸ Příbáň uvádí, že v letech 1948 – 1950 opustilo Československo zhruba 60 tisíc osob, do r. 1968 bylo za hranicemi na 255 tisíc emigrantů. Další vlna emigrace nastala po srpnu 1968, kdy odešlo asi 104 tisíc lidí a do r. 1989 dalších 141 tisíc. Tehdejší MV evidovalo za období 1948 – 1989 zhruba 171 tisíc uprchlíků. PŘIBÁŇ, M. *Prvních dvacet let: Kulturní rada a další kapitoly z dějin literárního exilu 1948 – 1968*. Host. 2008. s. 21-22. Že byly tyto údaje zkrácené, ve své studii uvádí i Z. Jirásek. JIRÁSEK, Z. *Československá pouťorová emigrace: Prameny a studie k dějinám československého exilu 1948 – 1989*. Prius. 1999. s. 20-21.

⁵⁹ Některé útky organizovala i samotná StB, aby mohla dotyčné obrat o majetek. Tamtéž, s. 11, s. 21.

⁶⁰ PŘIBÁŇ, M. *Prvních dvacet let: Kulturní rada a další kapitoly z dějin literárního exilu 1948 – 1968*. Host. 2008. s. 48-50.

⁶¹ Tamtéž, s. 49-50.

Primárním úkolem pouťorového exilu, stejně jako exilů předchozích, bylo vytvoření sjednocujícího orgánu, který by představoval československou politickou reprezentaci. V tomto případě se jednalo o *Radu svobodného Československa*.⁶² Oficiální datum vzniku – 25. únor 1949. V čele RSC stanul Petr Zenkl.⁶³

Na RSC se napojovaly i ostatní exilové spolky a společnosti, např. australský emigrační spolek *Pravda vítězí, Klub dr. Milady Horákové či Ústav dr. Beneše*.⁶⁴

Poměry v komunistickém Československu se začaly měnit po odhalení „*kultu osobnosti*“ (1956), kdy zmizela ostrá protiexulantská agrese tak typická pro 50. léta.⁶⁵ Naděje na posílení občanských práv a svobod zesílila v lednu 1968, kdy byl do nejvyšší stranické funkce zvolen komunista – reformátor Alexander Dubček. Veškeré naděje na „*budování socialismu s lidskou tváří*“ byly ukončeny srpnovým vpádem vojsk pěti států *Varšavské smlouvy* do Československa,⁶⁶ po níž přišla ještě mohutnější emigrační vlna.⁶⁷ Komunistický režim se opět pevně chopil své vlády.

Roli, kterou před více než lety naplňovala pouťorová emigrace, začínají od pol. 70. let plnit tzv. *disidenti*. Neznamená to ovšem, že se pouťoroví emigranti přestali angažovat v boji proti komunistickému režimu. Neměli jen určující roli.⁶⁸

Druhá polovina 80. let znamenala změnu politiky zemí komunistického bloku. Do funkce tajemníka ÚV KSSS byl zvolen Michail S. Gorbačov, který se vzdal modelu politiky uplatňované svými předchůdci, tj. bezmezní poslušnosti a podřízenosti vůči SSSR.⁶⁹

V Československu byly tyto změny vítány, i když bylo jasné, že komunistický režim se své moci dobrovolně nevzdá.

⁶² JIRÁSEK, Z. *Československá pouťorová emigrace: Prameny a studie k dějinám československého exilu 1948 – 1989*. Prius. 1999. s. 71.

⁶³ Petr Zenkl se od mládí angažoval v Čs. straně národně socialistické, do jejíhož čela byl zvolen r. 1945. Po květnových volbách r. 1946 se stal náměstkem Klementa Gottwalda a jako předseda nejsilnější nekomunistické strany. 20. února 1948 složil demisi na svůj vládní post. Záhy odešel do exilu v USA. CHURÁŇ, M., et al. *Kdo byl kdo v našich dějinách 20. století*. Libri. 1994. s. 610.

⁶⁴ JIRÁSEK, Z. *Československá pouťorová emigrace: Prameny a studie k dějinám československého exilu 1948 – 1989*. Prius. 1999. s. 80.

⁶⁵ PŘIBÁŇ, M. *Prvních dvacet let: Kulturní rada a další kapitoly z dějin literárního exilu 1948 - 1968*. Host. 2008. s. 319.

⁶⁶ ČORNEJ, P., et al. *Kdy, kde proč & jak se to stalo v českých dějinách*. Reader's Digest Výběr, spol. s.r.o. 2001. s. 389.

⁶⁷ Od srpna 1968 do konce r. 1969 opustilo Československo asi 130 tisíc lidí. Jejich počet se průběžně zvyšoval, protože na rozdíl od 50. let nyní komunisté v omezené míře povolovali zahraniční služební cesty a turistické zájezdy. Tamtéž, s. 410.

⁶⁸ PŘIBÁŇ, M. *Prvních dvacet let: Kulturní rada a další kapitoly z dějin literárního exilu 1948-1968*. Host. 2008., s. 324.

⁶⁹ [online] OTÁHAL, M. *Slovníková příručka k československým dějinám 1948-1989: Komunistický režim v období tzv. normalizace*. Dostupné z: http://www.usd.cas.cz/UserFiles/File/Publikace/Prirucka48_89.pdf. Cit. dne 9.6. 2010

Společnost stále častěji skloňovala požadavek svobody v zemi. Sílel význam *Charty 77*, do té doby jediné opoziční platformy proti režimu. Postupně začaly vznikat další protirežimní skupiny – *Demokratická iniciativa* (1987), nezávislé *Lidové noviny* (1987), *Masarykova společnost* (1988), *Hnutí za občanskou svobodu* aj.⁷⁰

5.2 Cesta za svobodou: část druhá

Coby ministerský úředník a později i jako novinář jezdil na zahraniční cesty. Těm také StB věnovala velkou pozornost. Psal se 19. únor 1948⁷¹ a z původně reportážní cesty v Západním Německu se Tigríd již nevrátil.

V té době byl ženatý s Ivanou, roz. Myškovou.⁷² Už podruhé musel volit mezi životem za hranicemi v demokracii nebo v Československu se svou rodinou a být tak vystaven permanentnímu nebezpečí uvěznění či dokonce odsouzení, a to dost možná k trestu smrti.

Legální výjezd za manželem Ivaně úřady nepovolily, proto se Tigríd uchýlil ke lsti: poslal manželce telegram s fingovanou zprávou, že leží s vážným onemocněním v mnichovské nemocnici a její přítomnost je víc než naléhavá. Úřady neuvěřily, zabavily jí pas a 5. března 1948 byla zadržena.⁷³ Den nato oznámila Oblastní úřadovna StB Státnímu zastupitelství v Praze, že bylo na manžele Tigridovi vydáno předběžné trestní oznámení pro podezření ze zločinu dle § 2 zák. č. 50/1923 Sb.⁷⁴

⁷⁰ ČORNEJ, P., et al. *Kdy, kde proč & jak se to stalo v českých dějinách*. Reader's Digest Výběr, spol. s.r.o. 2001. s. 418-419.

⁷¹ Původně Tigríd odjížděl, zcela legálně na diplomatický pas, na zahraniční cestu plnit své novinářské poslání. Rudé právo totiž otisklo lživou informaci, že se britská vláda ve svém okupačním německém pásmu, v utečeneckých táborech, chová bezohledně. Dokonce prý dochází i k týrání hladem. Zaměstnanec britské ambasády v Praze a Tigrídův přítel Cecil B. Parrot ho tedy v lednu 1948 požádal, aby se vypravil a poté napsal o své zkušenosti. Tigríd měl odcestovat již v lednu, ale vlivem domácích událostí nechtěl opustit republiku. Termín byl tedy přesunut na 19. února. Ani tentokrát se Tigridovi do zahraničí nechtělo, ale nakonec vycestoval. Jak se později ukázalo, tato souhra náhod byla vlastně velkým štěstím - rozkaz na zatčení Pavla Tigrida byl vydán 23. února. DVOŘÁKOVÁ, Z. *Politikové na útěku*. Epoque. 2004. s. 158-159.

Nebo PEČINKA, B. *Životní kliky Pavla Tigrida*. In: TIGRID, P. *Marx na Hradčanech*. Barrister & Principal. 2001. s. 13-14.

⁷² Ivana Myšková nejprve pracovala jako Tigridova sekretářka na MZV, poté i v časopise *Obzory*. Svatba se konala v r. 1947. Tamtéž, s. 11-12.

⁷³ DVOŘÁKOVÁ, Z. *Politikové na útěku*. Epoque. 2004. s. 159.

⁷⁴ V oznámení bylo uvedeno, že Tigríd pod záminkou novinářské zahraniční cesty opustil 19. února Československo a dosud se nevrátil. Pravou příčinou odjezdu však byl nesouhlas s lidově-demokratickým režimem. Jeho manželka zůstala v Praze, aby mohla pozorovat vývoj událostí a poté dle pokynů manželových chystat své uprchnutí. Tamtéž, s. 156.

Ivana Tigridová strávila ve vazbě dalších dvanáct týdnů, než komunisté pochopili, že Tigrid se zpátky do Československa nevrátí. Poté usoudili, že nemá cenu držet jeho ženu jako rukojmí. V září 1948 se oba manželé šťastně shledali v Německu.⁷⁵

Díky zmíněné shodě náhod se stal Tigrid jedním z prvních „únorových“ emigrantů. Ještě v únoru uspořádal ve Frankfurtu nad Mohanem tiskovou konferenci, na níž osvětlil okolnosti a průběh komunistického převratu v Československu.

Za hranicemi vynakládal nemalé úsilí na pomoc a zlepšování životních podmínek československých exulantů. Pomáhal vytvářet exulantské tábory v Německu či v Rakousku, které pro emigranty představovaly jakousi přestupní stanicí na cestě za novým domovem. Tigrid působil ve středisku *Oberursel* u Frankfurtu nad Mohanem, kam byly soustřeďovány významné osobnosti československé politiky, kultury a společnosti vůbec. Z. Jirásek uvádí, že „*patrně zde vznikaly i zárodky budoucí exilové politiky*“.⁷⁶ Podílel se i na založení *Československého výboru pro pomoc politickým uprchlíkům* v Paříži.⁷⁷

Jeho angažovanost byla patrná hlavně v prvních měsících po únorovém převratu, jinak si od exulantské politiky udržoval odstup. Tigridovou hlavní doménou se stala, podobně jako v Československu, žurnalistika. Získal akreditaci v tiskovém středisku zahraničních novinářů ve Frankfurtu nad Mohanem, pravidelně přispíval do švýcarského deníku *Neue Zürcher Zeitung* či *The Irish Times*.⁷⁸

V září 1948 začal redigovat týdeník *Svoboda*, jeden z prvních českých exilových časopisů, vydávaný *Čs. pomocným výborem* ve Frankfurtu nad Mohanem. List přinášel zejména politické komentáře a zpravodajství.⁷⁹

Velkou Tigridovu pozornost si získala Nezávislá revue *Skutečnost*, založena mladší generací poúnorových emigrantů, intelektuálů, v Ženevě.⁸⁰ Hlavním úkolem čs. exilu bylo podle listu objektivně informovat o nejen o událostech historicko-politických, ale i těch současných. „Skutečnostníci“, jak si členové redakce říkali, akcentovali obnovení

⁷⁵ Tamtéž, s. 159.

Nebo PEČINKA, B. *Životní kliky Pavla Tigrida*. In: TIGRID, P. *Marx na Hradčanech*. Barrister & Principal. 2001. s. 14.

⁷⁶ JIRÁSEK, Z. *Československá poúnorová emigrace: Prameny a studie k dějinám československého exilu 1948 – 1989*. Prius. 1999. s. 27.

⁷⁷ DRÁPALA, M. *Na ztracené vartě Západu: Antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948*. Prostor. 2000. s. 172.

⁷⁸ Tamtéž, s. 172-173.

⁷⁹ Od r. 1950 působil redakce v Paříži, od r. 1951-1953 v Edgware a v Mnichově. FORMANOVÁ, L. – GRUNTORÁD, J. – PŘIBÁŇ, M. *Exilová periodika: Katalog českého a slovenského exilu a krajanských tisků vydávaných po roce 1945*. Libri Prohibiti. Ježek. 1999. s. 179.

⁸⁰ Tamtéž, s. 240.

demokracie v zemi, ale odmítali její předchozí formy.⁸¹ Hlavní demokratický princip spatřovali v autonomním jednání na úrovni jedince. V rámci politických analýz se *Skutečnost* nezaměřovala jen na situaci v Československu, ale i na politiku zahraniční. Velkou pozornost (a následnou kritiku) věnovala odsunu sudetských Němců.⁸²

Mnoho členů původní redakce odešlo během r. 1950 do právě se formující Svobodné Evropy, kde v tu dobu Pavel Tigríd sestavoval redakční tým.

5.3 Rádio Svobodná Evropa

V r. 1949 byl ve Spojených státech zřízen *Národní výbor pro Svobodnou Evropu*,⁸³ jehož prostřednictvím se americká vláda snažila podporovat demokratické principy a zabránit stále rostoucímu vlivu komunismu ve střední a východní Evropě. Projekt šíření rozhlasového vysílání do lidově-demokratických zemí však závisel nejen na technických možnostech, ale i na personálním obsazení.⁸⁴

Vybudováním mnichovské pobočky *Rádia Svobodná Evropa*, jejímž prostřednictvím mělo být realizováno československé vysílání, byl pověřen Pavel Tigríd.⁸⁵

Nepravidelný provoz zahájila RSE v červenci 1950,⁸⁶ pravidelné vysílání pak od *1. května 1951*.⁸⁷ Jednalo se bezesporu o dosud nejvýznamnější počín československého exilu v boji proti komunistickému režimu. Komunisté si nebezpečnost nové zbraně v rukou zahraničního exilu velmi dobře uvědomovali, proto bylo vysílání od svého počátku až do r. 1988 rušeno.⁸⁸

⁸¹ Předúnorovou nazývanou jako „podmíněná“, i prvorepublikovou „centralistickou“. PREČAN, V., et al. *Hluboká stopa: Nezávislá revue Skutečnost 1949-1953*. Československé dokumentační středisko. 2008. s. XVIII-XIX.

⁸² Tamtéž, XXIX-XXXIII, XL-XLII.

⁸³ National Committee for a Free Europe. PŘIBÁŇ, M. *Prvních dvacet let: Kulturní rada a další kapitoly z dějin literárního exilu 1948 - 1968*. Host. 2008. s. 44

⁸⁴ Americká strana bedlivě sledovala činnost čs. politických osobností v exilu. Tamtéž, s. 44-45.

Dalším aspektem byla otázka financování. M. Přibáň uvádí, že se RSE po celou dobu své činnosti potýkala s nedostatkem finančních prostředků. Tamtéž, s. 47. To, že se na financování RSE podílela i CIA ve své době netušilo ani nejvyšší vedení stanice s Peroutkou v čele. PEČINKA, B. *Životní kliky Pavla Tigrída*. In: TIGRID, P. *Marx na Hradčanech*. Barrister & Principal. 2001. s. 16.

Nebo KOSATÍK, P. *Ferdinand Peroutka: Pozdější život (193–1978)*. Paseka: Praha-Litomyšl. 2000. s. 139.

⁸⁵ DRÁPALA, M. *Na ztracené vartě Západu: Antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948*. Prostor. 2000. s. 173.

Centrálu RSE v New Yorku vedl Ferdinand Peroutka. Tamtéž, s. 173.

⁸⁶ Signál se tehdy šířil z přenosné krátkovlnné vysílačky umístěné na nákladním autě, které popojíždělo podél československých hranic. KOSATÍK, P. *Ferdinand Peroutka: Pozdější život (1938–1978)*. Paseka: Praha – Litomyšl. 2000. s. 141.

⁸⁷ V říjnu 1951 zahájila vysílání maďarská redakce a v květnu r. 1952 Poláci. Tamtéž, s. 145.

⁸⁸ PŘIBÁŇ, M. *Prvních dvacet let: Kulturní rada a další kapitoly z dějin literárního exilu 1948 - 1968*. Host. 2008. s. 47.

Pracovní tým čítal osmdesát převážně mladých redaktorů, nad nimiž drželi supervizi renomované osobnosti.⁸⁹ Tigrid, zastávající funkci programového ředitele, si pro své osobnostní kvality získal respekt a oblibu celé redakce.⁹⁰

Samotné působení v RSE znamenalo prestiž na straně jedné a řešení existenčních problémů na straně druhé, protože úspěšný uchazeč se automaticky stal zaměstnancem americké vlády. Nežádka tedy docházelo k tomu, že představitelé politického exilu, jež nebyli k projektu přizváni, se stavěli vůči RSE do opozice a snižovali její roli v boji s totalitním režimem.⁹¹ Když se Tigridovi rozhodli v r. 1952 odstěhovat do Spojených států, měli značné problémy se získáním viz. Důvodem bylo velké množství udavačských dopisů, v nichž byl Tigrid vyličen jako komunistický kolaborant. Právě tyto neúspěšné uchazeče později označil za autory oněch udání.⁹²

Ústředním tématem programového portfolia sice zůstávala politika, ale samotné vysílací schéma bylo mnohem pestřejší. Vysílaly se pořady s náboženskou tematikou, sportovní či zemědělské pořady nebo naučné pořady pro děti a mládež.⁹³ Programové schéma nezapomínalo ani na kulturní pořady. Jednalo se mj. o relace *Češi a Slováci* (rozhovory s exulanty), *Hlasy básníků*, satirický pořad *Já mám v notesu* připravovaný Jářou Kohoutem. V cyklu *Hra týdne* se vysílaly inscenace zahraničních autorů a původní tvorba samotných exulantů. Kulturní pořady se věnovaly i dějinám čs. literatury nebo soudobé americké kultuře.⁹⁴

Zásadní spory začaly narůstat mezi mnichovskou a newyorskou redakcí.⁹⁵ V Mnichově odmítali zásahy New Yorku do svého vysílání, odmítali vysílat newyorské předtočené pořady často prý odtržené od reality. Mnichovská redakce měla denně

⁸⁹ Peter Demetz, Jan Stránský, Jiří Kovtun, Jaroslav Pecháček, aj. DRÁPALA, M. Na *ztracené vartě Západu: Antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948*. Prostor. 2000. s. 173.

⁹⁰ František Tomáš, vzpomíná, jak se za Tigridova působení v RSE dařilo humoru. Pro čistě interní potřeby byl redakcí krátce vydáván humoristický časopis *Škorpijón*. I problémy se řešily nejdříve s humorem, teprve když to nešlo jinak, začaly se řešit vážně. „*Ten člověk rozuměl své práci, uměl nadchnout, uměl stanovit cíl, uměl z člověka dostat práci, uměl ocenit práci jiných.*“ TOMÁŠ, F. *Je sedm hodin středoevropského času: Postavy a příběhy ze začátků Svobodné Evropy*. Jan Kanzelsberger. 1991. s. 13-14, 42.

⁹¹ PŘIBÁŇ, M. *Prvních dvacet let: Kulturní rada a další kapitoly z dějin literárního exilu 1948- 1968*. Host. 2008. s. 46.

⁹² PEČINKA, B. *Životní kliky Pavla Tigrida*. In: TIGRID, P. *Marx na Hradčanech*. Barrister & Principal. 2001. s. 17.

O americké vízum žádal Tigrid neúspěšně již v době svého působení v mnichovské RSE, nakonec jej díky Peroutkově přímluvě získal. KOSATÍK, P. *Ferdinand Peroutka: Pozdější život (1938-1978)*. Paseka: Praha – Litomyšl. 2000. s. 157

⁹³ PŘIBÁŇ, M. *Prvních dvacet let: Kulturní rada a další kapitoly z dějin literárního exilu 1948- 1968*. Host. 2008. s. 45-46.

⁹⁴ Tamtéž, s. 81-82.

⁹⁵ Mimo dále zmíněné rozpory NY centrály a mnichovské redakce zmiňme aféru nazvanou „*kostrbiáda*“ z roku 1960. Tehdy redakce ostře vystoupila proti Osvaldu Kostrbovi-Skalickému, který stanul v čele čs. oddělení po J. Firtovi. Nakonec dosáhla jeho odvolání a Julius Firt se vrátil do původní funkce. Tamtéž, s. 47.

k dispozici pražský tisk a velké množství posluchačských ohlasů, byla tak k Československu a k situaci uvnitř státu přece jenom blíže než Amerika, nejen geograficky. Spory přijel v srpnu 1952 do Mnichova řešit i sám Peroutka.⁹⁶ Tigrid i vzbouřená redakce odmítala respektovat autoritu newyorské centrály v čele právě s Peroutkou, proto vypracovali deset bodů, v nichž žádali změny kompetencí ve prospěch své redakce. To byl také jejich hlavní požadavek, který však centrála odmítla přijmout.⁹⁷ Už tak vyhocenou situaci ještě více vyostřil i sám Tigrid, když ve svém posledním projevu kritizoval *Radu svobodného Československa*, čímž fakticky před „domácími“ posluchači zbořil dlouho živenou iluzi o jednotě politického exilu.⁹⁸ Jedním z členů předsednictva RSC byl i Ferdinand Peroutka.

Odchod z RSE popisuje Tigrid jako své rozhodnutí ve smyslu „*všechno nebo nic*“.⁹⁹ Pavel Kosatík¹⁰⁰ celou událost líčí jako osobní spor Peroutka – Tigrid. Nebyl to tedy Tigrid, nýbrž Američané, kteří se nakonec rozhodli pro jeho odchod.

Ještě před koncem roku 1952 se odstěhoval do Spojených států. Tři roky se živil jako číšník – v irském nočním klubu v Brooklynu a v poledne v restauraci na Wall Street. Nějakou dobu studoval na Kolumbijské univerzitě a současně přednášel po celých Státech o Československu a mezinárodní politice, psal komentáře pro *Hlas Ameriky*. Přispíval i do krajanůvých *New-Yorských listů* a rovněž spolupracoval s politicky orientovaným časopisem *Nové obzory*, vydávaný I. Ducháčkem a B. Bunžou jako vzpomínka na předúnorový pražský týdeník. Sám založil měsíčník *Central*

⁹⁶ DRÁPALA, M. Na *ztracené vartě Západu: Antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948*. Prostor. 2000. s. 174.

⁹⁷ „[...] Tigrid přišel s připraveným návrhem: šéfovství RFE musí být v Mnichově, New York musí být řízen z Mnichova.“ KOSATÍK, P. *Ferdinand Peroutka: Pozdější život (1938–1978)*. Paseka: Praha – Litomyšl. 2000. s. 158.

⁹⁸ DRÁPALA, M. Na *ztracené vartě Západu: Antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948*. Prostor. 2000. s. 174.

„RSC byla jen slepenec předstírající dohodu pod tlakem různých výročí. [...] Základní spor [...] se točil kolem formulace zásady, kdo má být členem toho úzkého sboru. [...] Po deset let se RSC sjednocovala, drolila a reformovala, [...] a odhodlávala k zodpovědné práci. Nic z toho nebylo, kromě hrstky provolání, několika oslav 28. říjnu, bezpočtu cyklostylových zpráv, které nikdo nečetl, a půl tuctu časopisů, které vznikaly a zanikaly.“ TIGRID, P. *Marx na Hradčanech*. Barrister & Principal. 2001. s. 72.

⁹⁹ Ze zmiňovaných deseti požadavků mnichovské redakce Američané splnili osm. Tamtéž, s. 16. „Nakonec jsem odešel prostě proto, že jsem nemohl prosazovat takový program, jaký jsem chtěl.“ KRAMER, A. *Interview: 126 novinářských rozhovorů z Práva z let 1997 – 2000*. Doplněk. 2000. s. 44.

¹⁰⁰ Vychází přitom z osobní korespondence F. Peroutky: „Tigrid měl všechno dokonale zorganizováno. [...] Naštěstí se [...] dopustil hlouposti: hnal to na dilema Peroutka, nebo já – a tím prohrál.“ KOSATÍK, P. *Ferdinand Peroutka: Pozdější život (1938–1978)*. Paseka: Praha – Litomyšl. 2000. s. 158.

European Newsletter. Nakrátko se vrátil do *Svobodné Evropy* jako redaktor publikačního oddělení.¹⁰¹

V roce 1954 se podílel na založení *PEN Center for Writers in Exile*¹⁰² a na dlouhá léta se stal jeho tajemníkem. Jako jeden z delegátů se každý rok účastnil zasedání exekutivy *Mezinárodního PEN Klubu*, kde se až do roku 1980 angažoval ve prospěch vězňených spisovatelů, nejen těch československých.¹⁰³

5.4 Svědectví

Časopis *Svědectví*¹⁰⁴ začal vycházet, jak do prvního čísla Pavel Tigríd napsal: „*Tři a půl roku od smrti Stalinovy, tři roky od výbuchu první sovětské vodíkové pumy, více než rok od konference čtyř v Ženevě a tři čtvrti roku od XX. sjezdu KSSS,*¹⁰⁵ aby jeho prostřednictvím přispěl „*ke společnému hledání cesty, jež vede k budoucnosti v míru, ve svobodě a spravedlnosti.*“¹⁰⁶ První číslo vyšlo symbolicky 28. října 1956.

Svědectví bylo postaveno na dvou základních tezí: za prvé nemělo být časopisem emigrantským, nýbrž časopisem určeným primárně „domovu“, za druhé mělo zprostředkovat dialog československého exilu s reformními komunisty (viz koncepce *gradualismu*).¹⁰⁷

5.4.1 Koncepce gradualismu

Svědectví očima Tigrídovými nemělo být listem monologickým, jednostranným. V duchu *gradualistické koncepce*, na svou dobu velmi odvážné myšlenky, se prostřednictvím listu snažil o jisté „spojenectví“ (ve smyslu dialogu) s komunisty, které by vedly k politickým a ekonomickým reformám, jež by ve svém důsledku měly přispět k větší nezávislosti na Moskvě.¹⁰⁸ Ve studii *Marx na Hradčanech* Tigríd vysvětluje, že „*gradualistický postup [...] nemá nic společného s 'appeasementem', s kompromisy se*

¹⁰¹ DRÁPALA, M. Na *ztracené vartě Západu: Antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948*. Prostor. 2000. s. 174-175.

¹⁰² PEN klub autorů v exilu. PŘIBÁŇ, M. *Prvních dvacet let: Kulturní rada a další kapitoly z dějin literárního exilu 1948- 1968*. Host. 2008. s. 181.

¹⁰³ DRÁPALA, M. Na *ztracené vartě Západu: Antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948*. Prostor. 2000. s. 175.

¹⁰⁴ S podtitulem „*Čtvrtletník pro politiku a kulturu*“ (1956–1990); od r. 1990 podtitul „*Svědectví pro ty, kdo chtějí vědět víc*“. FORMANOVÁ, L. – GRUNTORÁD, J. – PŘIBÁŇ, M. *Exilová periodika: Katalog českého a slovenského exilu a krajanských tisků vydávaných po roce 1945*. Libri Prohibiti. Ježek. 1999. s. 73.

¹⁰⁵ *Vývoj a vyhlídka*. *Svědectví*, roč. 1, č. 1.

¹⁰⁶ *Výzva*. Tamtéž.

¹⁰⁷ PEČINKA, B. *Životní kliky Pavla Tigrída*. In: TIGRID, P. *Marx na Hradčanech*. Barrister & Principal. 2001. s. 18.

¹⁰⁸ ZÍDEK, P. *Tajemné Svědectví Pavla Tigrída*. Lidové noviny. 21.10. 2006, str. II.

*stalinskou nelidskostí, [...] tím méně se zradou základních idejí a principů, bez nichž není důstojného lidského života. Gradualismus je v podstatě pragmatický politický postup, vycházející z poznání, že v dnešním světě mocenské zájmy zhusta převažují nad ideologickými, ba i mravními hledisky.*¹⁰⁹

Koncepce *gradualismu* představovala téměř revoluční průlom v boji proti komunismu. Ničeho se totiž KSČ nebála tak jako svobodného dialogu.¹¹⁰

Dokladem toho, že v Tigridovi a jeho periodiku spatřoval komunistický režim velké nebezpečí, je rozsáhlá analýza *Svědectví*, o níž se zmiňuje M. Příbáň.¹¹¹ Vyšla na podzim r. 1965 na stránkách interního stranického časopisu *Studijní prameny*. Analýza vystihuje podstatu listu, když mj. hovoří o jeho orientaci na „*loajálně uvažující občany, členy strany, inteligenci a kulturní frontu.*“ Dále prý využívá hospodářské problémy a ideologické nedostatky „*k útokům proti socialistickému zřízení.*“¹¹²

Koncepce *gradualismu* rozdělila exilovou politickou reprezentaci na dva tábory. Jedna strana, kterou Tigrid nazýval „*neúprosní*“, ji zcela odmítla. Jejich obavy, totiž že *gradualismus* prostřednictvím bezvýznamných ústupků ještě více stabilizuje komunistickou moc, však nebral na lehkou váhu. Hlavní rozdíl spatřoval v různosti pohledu na komunistický režim a jeho představitele. Zatímco „*neúprosní*“ viděli komunistickou moc jako neměnnou, monolitickou, „*gradualisté*“ v ní spatřovali proměnnou veličinu, schopnou se dynamicky rozvíjet.¹¹³ Tigrid však zdůrazňoval, že ony revizionistické kroky, tzn. reforma uvnitř komunistické strany, neznamenaají zničení komunismu, ale pouze jeho přestavbu. *Revizionismus* proto není možné zaměňovat s demokracií.¹¹⁴

¹⁰⁹ TIGRID, P. *Marx na Hradčanech*. Barrister & Principal. 2001. s. 81.

¹¹⁰ ZÍDEK, P. *Tajemné Svědectví Pavla Tigrida*. Lidové noviny. 21.10. 2006, s. II.

Srpnový vpád vojsk pěti států Varšavské smlouvy do Československa r. 1968 veškeré zamýšlené reformní snahy pohřbil. PŘIBÁŇ, M. *Prvních dvacet let: Kulturní rada a další kapitoly z dějin literárního exilu 1948- 1968*. Host. 2008. s. 59.

¹¹¹ Tamtéž, s. 58.

¹¹² Tamtéž, s. 58.

¹¹³ DRÁPALA, M. *Na ztracené vartě Západu: Antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948*. Prostor. 2000. s. 177.

Nebo TIGRID, P. *Marx na Hradčanech*. Barrister & Principal. 2001. s. 81-82.

¹¹⁴ TIGRID, P. *Marx na Hradčanech*. Barrister & Principal. 2001. s. 142.

Po srpnových událostech r. '68 uvedl, že účinná revize programu a strany nemohla být úspěšně provedena, protože u moci stáli ti, jež „*po stalinsku vládli, nebo [...] se stalinskými metodami dostali k moci v politbyru.*“ Tamtéž, s. 94.

Gradualismus způsobil rozkol i v redakci *Svědectví*. Emil Ransdorf, jeden ze spoluzakladatelů časopisu, se rozhodl nevstoupit do redakční rady,¹¹⁵ na svůj post rezignoval spisovatel Jan M. Kolár a načas i blízký Tigridův spolupracovník Jiří Horák.¹¹⁶

5.4.2 Obsahová koncepce časopisu

Tématický záběr *Svědectví* byl široký. Hlavně zpočátku dominovala historicko-politická témata, akcentující vývoj československé společnosti od tzv. první republiky, přes mnichovský diktát, protifašistický odboj, únorový převrat až po rok 1968 a dále protirežimní rezistenci 70. a 80. let. Objevovaly i příspěvky mapující politickou situaci v jiných, komunisty řízených zemích – Polsko, Čína či SSSR.¹¹⁷

Velký prostor věnoval list kulturnímu dění,¹¹⁸ jak tomu domácímu, tak zahraničnímu. Hlavně zpočátku byla hojně otiskovaná východoevropská literatura, na níž chtělo *Svědectví* čtenáři přiblížit kulturní vývoj v zemích, kde vládl stejný režim jako v Československu.¹¹⁹

Mimo vesměs monotematická čísla věnovala *Svědectví* pozornost i významným událostem a osobnostem. Příkladem může být např. č. 28 o porušování zákonů a kult

¹¹⁵ Mezi členy první redakční rady *Svědectví* patřili Vilém Brzorád, Jiří Horák, Josef Jonáš, Jiří Kárnet, Jan M. Kolár, Emil Kovtun, Radomír Luža, Mojmír Povolný. Od č. 72 zůstává složení nové redakční rady utajeno. FORMANOVÁ, L. – GRUNTORÁD, J. – PŘIBÁŇ, M. *Exilová periodika: Katalog českého a slovenského exilu a krajaňských tisků vydávaných po roce 1945*. Libri Prohibiti. Ježek. 1999. s. 73.

¹¹⁶ PŘIBÁŇ, M. *Prvních dvacet let: Kulturní rada a další kapitoly z dějin literárního exilu 1948 - 1968*. Host. 2008. s. 56.

¹¹⁷ DOKOUPIL, B., et al. *Sborník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945–2000*. Host – Votobia. 2002. s. 239.

¹¹⁸ Po r. 1956 vzrostl společenský význam literátů v Československu. *Zásadní roli v tomto případě hrál II. sjezd Svazu čs. spisovatelů*, konaný na konci dubna r. 1956, který vyslovil požadavky demokracie a svobody v oblasti literární tvorby. ČORNEJ, P., et al. *Kdy, kde proč & jak se to stalo v českých dějinách*. Reader's Digest Výběr, spol. s.r.o. 2001. s. 404.

Nesmazatelně se do historie sjezdu zapsaly projevy (mj.) Františka Hrubína, který minulé roky označil jako ponižující pro českou literaturu, či Jaroslava Seiferta, jež vyslovil přání, aby „*pokračovala tradice české literatury*“ a literatury vůbec. Mimo zmíněné požadavky demokratizace v oblasti umělecké, volali po propuštění vězňených autorů a po rehabilitaci spisovatelů nespravedlivě pronásledovaných. TIGRID, P. *Marx na Hradčanech*. Barrister & Principal. 2001. s. 59-60, 62-63.

II. sjezdu SČS předcházela XX. sjezd KSSS, konaný 14. – 25. února r. 1956, na němž byl odhalen a odsouzen Stalinův „*kult osobnosti*“. Stalinismus byl však hodnocen povrchně a zodpovědnost za dřívější zločiny byla připisována výhradně Stalinovi. [online] BARNOVSKÝ, M. *Slovníková příručka k československým dějinám 1948-1989: První krize komunistického režimu a její řešení 1953–1957*. Dostupné z: http://www.usd.cas.cz/UserFiles/File/Publikace/Prirucka48_89.pdf. Cit. dne 9.6. 2010.

Období tzv. první vlny uvolňování. Viz dále.

¹¹⁹ Přibáň hovoří o literatuře „*těžké zkušenosti*“. PŘIBÁŇ, M. *Prvních dvacet let: Kulturní rada a další kapitoly z dějin literárního exilu 1948 - 1968*. Host. 2008. s. 257.

osobnosti, č. 69 věnované Franzi Kafkovi či dvojčíslo 89/90, které obsahovalo nejzajímavější články a příspěvky ze všech předchozích ročníků.¹²⁰

Od prvního čísla po další desetiletí se struktura časopisu udržovala v téměř nezměněné podobě. Pravidelnými rubrikami byly *Poznámky k událostem*, úvodní rozsáhlejší články rozebírající aktuální politická, společenská a historická témata,¹²¹ popř. i rozhovory. Rubrika dávala často prostor i překladům prací západních politologů a publicistů: Zbigniew Brzezinski, Leszek Kolakowski, Adam Michnik, aj. Ohlasy čtenářů a polemické materiály měly svůj prostor v rubrice *Tribuna Svědectví*. Stále většího prostoru se dostávalo literatuře, literární vědě a kritice. Nejprve v rubrice *Literatura a umění*, od 60. let a období normalizace to dále byly rubriky *Bibliografie knih a článků o ČSSR a Nové knihy českých a slovenských autorů*.¹²²

Už bylo řečeno, že jedno z dominantních postavení měla ve *Svědectví* politika. Byť nebyl list určen výhradně jen „domácím“ čtenářům, Československo zůstávalo jeho tématickým těžištěm. Z tohoto hlediska lze vypožorovat tři „svědecká“ období.¹²³

5.4.2.1 Období od počátku Svědectví do „pražského jara“

Období již zmíněného *gradualismu*. Nesmíme opomenout, že *Svědectví* vzniklo v době pozvolného uvolňování komunistické moci.¹²⁴ Ekonomické problémy, s nimiž se Československo potýkalo od r. 1953 vyústily v první vlnu nepokojů a stávek proti stávajícímu režimu. Komunistům bylo jasné, že ekonomické reformy, které by stabilizovaly situaci v zemi, se neobejdou bez změn společenských. Šedesátá léta se

¹²⁰ DOKOUPIL, B., et al. *Sborník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945–2000*. Host – Votobia. 2002. s. 241.

¹²¹ Přispívali např. Jiří Slavíček, Ivan Bystřina, Ivo Ducháček, Ota Filip, Julius Firt, Václav Havel, Karel Jezdinský, Erazim Kohák, Jiří Lederer, Petr Pithart, Lída Rakušanová, Zdeněk Mlynář, P. Tigrid aj. Více FORMANOVÁ, L. – GRUNTORÁD, J. – PŘIBÁŇ, M. *Exilová periodika: Katalog českého a slovenského exilu a krajaňských tisků vydávaných po roce 1945*. Ježek. 1999. s. 74.

Nebo DOKOUPIL, B., et al. *Sborník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945 – 2000*. Host – Votobia. 2002. s. 239-241.

¹²² Přispívali např. Egon Bondy, Jan Čep, Václav Černý, Ivan Diviš, Jaroslav Dresler, Jiří Gruša, Václav Havel, Bohumil Hrabal, Karel Hvízdala, Ivan M. Jirous, Eva Kantůrková, Jiří Kovtun, Milan Kundera, Jiří Lederer, František Listopad, Zdena Salivarová, Josef Škvorecký, Milan Uhde, Jiří Voskovec aj. Více FORMANOVÁ, L. – GRUNTORÁD, J. – PŘIBÁŇ, M. *Exilová periodika: Katalog českého a slovenského exilu a krajaňských tisků vydávaných po roce 1945*. Libri Prohibiti. Ježek. 1999. s. 74.

Nebo DOKOUPIL, B., et al. *Sborník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945 – 2000*. Host – Votobia. 2002. s. 239-241.

¹²³ DRÁPALA, M. *Na ztracené vartě Západu: Antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948*. Prostor. 2000. s. 176.

¹²⁴ Tzv. první vlna uvolňování proběhla v r. 1956 po XX. sjezdu KSSS. Druhá vlna probíhala v polovině 60. let. Tigrid zdůrazňuje, že se jednalo o bedlivě střeženou destalinizaci vedenou „shora“. TIGRID, P. *Politická emigrace v atomovém věku*. Prostor. 1990. s. 58.

nesla v duchu polevující cenzury a československá izolace od vnějšího světa byla díky nově vydávaným knihám či filmům částečně narušena.¹²⁵

Jak silná byla počáteční víra v *revizionismus*, je patrné např. v eseji *Vyhlídky revisionismu*.¹²⁶ V otázce budoucnosti *revizionizmu* je nastíněn názorový rozpor společnosti, kdy na jedné straně stojí ti, co potlačení maďarské revoluce chápou jako projev postupného obnovení stalinského totalitního systému. Druhá strana kontruje s tím, že navzdory maďarským událostem, dojde k hospodářské, politické a kulturní liberalizaci, ve smyslu trvalých změn, jak v Sovětském svazu, tak ve střední a jihovýchodní Evropě. Autor se přiklání právě k druhé variantě s tím, že „řada tradičních rysů stalinismu je historicky překonaná“ a že dnes už „první socialistická země“ dělá vše dle „vlastního, uváženého a volného rozhodnutí.“¹²⁷

Zatím co v jednom čísle vyjadřovalo *Svědectví* v otázce *revizionismu* optimismus, již číslo následující na něj nahlíželo kriticky: „Kdybychom měli slovom vyjádřit celkovou náladu v Československu po deseti letech komunismu, zvolili bychom slovo: otrávenost. [...] Strana a stát jsou dvojčediným pánem. [...] Chruščevova éra se liší od předcházející Stalinovy přece jenom tím, že komunističtí vůdci byli poučeni o elegantnější, subtilnější, avšak účinné metodě, jak zajistit poslušnost.“¹²⁸

Svědectví si v tomto období udržovalo střízlivý pohled na dění v Československu a nepřehlíželo zárodky objevující se regrese.¹²⁹ Události z 21. srpna 1968 ukazují, jak byl tento přístup racionální.

Velkou pozornost veřejnosti vzbudil *IV. sjezd SČS* v červnu 1967.¹³⁰ „Mezi pravdou a mocí je už tradičně konfliktní stav, poněvadž jedna i druhá se vzájemně pokládají za nástroj: pravda jest pro moc nástrojem moci, zatímco pro pravdu je moc nástrojem pravdy,“¹³¹ píše se v eseji *Starci musí na chmel*, která nazývá *IV. sjezd* jako historický.

¹²⁵ ČORNEJ, P., et al. *Kdy, kde proč & jak se to stalo v českých dějinách*. Reader's Digest Výběr, spol. s.r.o. 2001. s. 389.

¹²⁶ NOHARA, E. *Vyhlídky revisionismu*. *Svědectví*, roč. 2, č. 2, str. 108-109.

¹²⁷ Tamtéž, s. 109.

¹²⁸ DUCHÁČEK, I. *Deset let, která neotřásla světem – Profil československého komunismu 1948-1958*. *Svědectví*, roč. 2, č. 3, s. 248.

¹²⁹ DRÁPALA, M. *Na ztracené vartě Západu: Antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948*. Prostor. 2000. s. 179.

¹³⁰ Účastnili se ho i členové ÚV KSČ. Spisovatelé na něm ostře kritizovali kulturní politiku KSČ, ve svých projevech neopomněli zmínit zkušenosti čs. společnosti s totalitními režimy (fašismus, stalinismus), které bránily jejímu společensko-kulturnímu rozvoji. Jedním z vyslovených požadavků bylo i úplné zrušení cenzury. Někteří členové ÚV na protest jednání opustili. Vedení KSČ zakázalo o průběhu sjezdu publikovat a odebralo spisovatelům jejich týdeník *Literární noviny*. Pavla Kohouta, Antonína J. Leihma a Ludvíka Vaculíka vyloučilo ze strany a s Milanem Kunderou bylo zahájeno disciplinární řízení. ČORNEJ, P., et al. *Kdy, kde proč & jak se to stalo v českých dějinách*. Reader's Digest Výběr, spol. s.r.o. 2001. s. 402-403.

¹³¹ ANONYM. *Starci musí na chmel*. *Svědectví*, roč. 8/9, č. 32/33, s. 451.

Zatímco dva předchozí sjezdy se nesly v duchu demokratizace v oblasti literární tvorby, po tomto sjezdu přistoupila KSČ k potrestání těch spisovatelů, kteří nejostřeji kritizovali komunistický režim. Poukazuje přitom na fakt, že hlasování ÚV KSČ ohledně represí nebylo jednomyslné: „[...] kdo je strana? Soudruzi Novotný, Hendrych¹³² [...]. Jejich zvůle už bylo dost a jejich čas se naplnil. [...] Starci musí na chmel [...] nebo do důchodu, který necht' je desetkrát tak velký jako průměrná penze, pořád to bude po všech stránkách výhodná směna.“¹³³

V r. 1968 Tigris vydávání *Svědectví* pozastavil, aby nemohlo být zneužíváno na politické scéně v Československu.

5.4.2.2 Období od „pražského jara“ do r. 1977

Skepsa ze stávajících událostí se ve *Svědectví* projevila tím, že dřívější komentované zpravodajství vystřídaly historické a filozofické reflexe.¹³⁴ Pokud ale v něčem po r. 1968 vynikalo, tak v objektivních analýzách tzv. *pražského jara*.¹³⁵

Jednou z takových je ta s příznačným názvem *Československé jaro 1968*.¹³⁶ Telegraficky shrnuje události a změny, jimiž Československo prošlo během posledních dvaceti let, avšak těžištěm obsahu je „200 dnů památného československého jara“, které vymezují tři pléna ÚV KSČ.¹³⁷ *Svědectví* kromě informací o průběhu otisklo i některé projevy, jež na zasedáních zazněly, a tak se čtenáři mohli například dočíst, jak se (ústí Antonína Novotného) „Sovětský svaz neustále snaží o to, aby se upevňovala organizace Varšavské smlouvy“, aby „mezi všemi jejími účastníky byla jednota“, zatímco na ČSSR silně „dotírá Západ.“¹³⁸

Esej *Vám pozdrav, paní Lariso* je jednou z výše zmíněných historických reflexí, v níž se Tigris formou fiktivního dopisu obrací k Sovětskému svazu s otázkou „proč“?

¹³² Antonín Novotný byl členem ÚV KSČ od r. 1946, o sedm let později se stal jeho prvním tajemníkem. Po smrti A. Zápotockého (1957) zvolen prezidentem republiky. V lednu r. 1968 odvolán z funkce tajemníka KSČ, v březnu abdikoval na prezidentskou funkci. CHURAN, M., et al. *Kdo byl kdo v našich dějinách 20. století*. Libri. 1994. s. 393-394.

Jiří Hendrych se stal členem ÚV KSČ v r. 1946. Jako první tajemník ÚV se účastnil IV. sjezdu SČS, němž se otevřel postavení do opozice proti jakýmkoli reformám komunistického režimu. Na jaře r. 1968 zbaven vedoucích funkcí v KSČ. Tamtéž, s. 163-164.

¹³³ *Svědectví*, roč. 8/9, č. 32/33, s. 452.

¹³⁴ Aktuální dění v Československu mapovaly Listy, založené Jiřím Pelikánem v Římě. DRÁPALA, M. *Na ztracené vartě Západu: Antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948*. Prostor. 2000. s. 181.

¹³⁵ PŘIBÁŇ, M. *Prvních dvacet let: Kulturní rada a další kapitoly z dějin literárního exilu 1948 - 1968*. Host. 2008. s. 59.

¹³⁶ *Svědectví*, roč. 9, č. 34/35/36, s. 147.

¹³⁷ V říjnu a prosinci 1967, v lednu 1968.

¹³⁸ *Svědectví*, roč. 9, č. 34/35/36, s. 147-183.

Jaký byl důvod srpnové okupace, když Československo v rámci chystaných reforem toužilo jen po „socialismu s lidskou tváří“?¹³⁹ A vyvstávají další otázky. Proč suverénní stát, kterým ČSSR oficiálně byla, v případě ozbrojeného útoku nehájil svou nezávislost a území? Dá se takový stát ještě nazvat samostatným? Má v takovém případě na samostatnost vůbec nárok? Tigríd připouští sovětskou přesilu, proč ale „zápas, který se mohl prohrát, se rovnou předem vzdal“. Poniženě, nedůstojně.

V závěru shrnuje, že není možné „demokratizovat systém přísně nedemokratický“. Systém a jeho ideologii, kteří jsou hlavními viníky „dvaceti zlých a hubených let“.¹⁴⁰

5.4.2.3 Období po r. 1977

Nový dech nabírá *Svědectví* v souvislosti s *Chartou 77*.¹⁴¹ Tigríd se naprosto ztotožnil s koncepcí *Charty*, která hlásala názorovou pluralitu a ostře se stavěla proti nebezpečným ideologiím.¹⁴²

V komentáři *Časné a jiné* Tigríd zdůrazňuje, že „chartisté“ nežádají revizi programu, ani proměnu systému uvnitř jeho samotného, nýbrž vytvoření podmínek pro důstojný, svobodný život člověka, který nepůjde proti režimu, ale bude žít paralelně s ním.¹⁴³

V rubrice *Poznámky k událostem*¹⁴⁴ zmiňuje dva cíle, na nichž se shodují všechny tři vlny české a slovenské emigrace¹⁴⁵: „znovu prokázat [...] represivní, nesvéprávnou [...] podstatu a strukturu režimu v Československu, který [...] podlamuje mírové soužití národů“ a „přinutit [...] pražský režim, aby aspoň z části respektoval jedince – občana, jeho práva ústavou a zákonem daná“.

Už bylo zmíněno, že zvolení Gorbačova do čela ÚV KSSS bylo v Československu vnímáno pozitivně. O to větší následovalo zklamání po jeho první čs. návštěvě na jaře r. 1987, když ve svém projevu hovořil o Československu jako o zemi s vysokou životní

¹³⁹ Podle Tigrída ale socialismus žádné přívlastky nepotřebuje, poněvadž ten může ve své podstatě existovat jen v pluralitní společnosti. Lidskou tvář naopak doporučuje nasadit komunismu. Tamtéž, s. 122.

¹⁴⁰ Tamtéž, 119-126.

¹⁴¹ V r. 1975 podepsalo Československo *Mezinárodní pakt o občanských a lidských právech*. Ačkoli se smlouva stala součástí čs. právního řádu, práva v ní zakotvená nebyla dodržována. ČORNEJ, P., et al. *Kdy, kde proč & jak se to stalo v českých dějinách*. Reader's Digest Výběr, spol. s.r.o. 2001. s. 411.

¹⁴² DRÁPALA, M. *Na ztracené vartě Západu: Antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948*. Prostor. 2000. s. 183.

¹⁴³ *Svědectví*, roč. 14, č. 55, s. 334.

¹⁴⁴ *Svědectví*, roč. 14, č. 54, s. 77.

¹⁴⁵ Pouňorová, posrpnová, disidenti.

úrovni a pochvalně se vyjadřoval i k posrpnové politice KSČ.¹⁴⁶ „*Demokratizace – Gorbačov často užívá tohoto pojmu, hovoří dokonce o demokracii v sovětském systému. [...] Ve všech případech nechybí návod k použití (obnovit, posílit, „rozvíjet“, „prohlubovat“), ale nikde se neříká, co se tím vlastně myslí.*“¹⁴⁷

Nezbytnost ekonomických změn v ČSSR připustili už členové ÚV KSČ na lednovém plénu r. 1987. Ve svém závěrečném referátu Miloš Jakeš připomněl „*poučení z minulých zkušeností*“: že totiž *vždycky a všude* „*v čele přestavby musí být strana*“.¹⁴⁸

5.4.3 Svědectví o Svědectví

Svědectví bylo založeno v New Yorku, kde také fungovala necelé čtyři roky jeho redakce. Poté Tigríd (řád) přesunul své působíště do Paříže (1960). Přijal totiž nabídku svého známého, bývalého viceprezidenta RSE, Sama Walkera na místo evropského zástupce v jeho nakladatelství, jež vydávalo převážně naučnou a politickou literaturu. Tento krok se vyplatil hned nadvakrát: jednak mohl být blíže Československu a navíc získal z nového zaměstnání pravidelný příjem.¹⁴⁹

Náklad i zájem o *Svědectví* neustále rostl¹⁵⁰ jak v zahraničí, tak v Československu. Velký podíl na tom měla i *Svobodná Evropa*, která pravidelně vysílala obsah každého čísla.

Za vydatného přispění Tigrídových přátel se dokonce podařilo dvě čísla redigovat přímo v Československu. Tzv. *Pražské číslo I* (č. 59) sestavovali Václav Havel, Petr Pithart a Ludvík Vaculík. Na vydání *Pražského čísla II* (č. 62) se podíleli Egon Bondy, Ivan M. Jirous a Jiří Němec.¹⁵¹

¹⁴⁶ ČORNEJ, P., et al. *Kdy, kde proč & jak se to stalo v českých dějinách*. Reader's Digest Výběr, spol. s.r.o. 2001. s. 418.

¹⁴⁷ *Svědectví*, roč. 20, č. 80, s. 717.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 722-723.

¹⁴⁹ DRÁPALA, M. *Na ztracené vartě Západu: Antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948*. Prostor. 2000. s. 176.

¹⁵⁰ Náklad prvního čísla čítal 1000 ks (z toho se 100 - 150 ks podařilo dostat do Československa), později až 21000 ks, přičemž domů se podařilo propašovat zhruba 15000 ks. Není bez zajímavosti, že spousta výtisků, které se pašovaly do Československa, mělo kapesní formát – velikost krabičky od sirek. Tamtéž, s. 176. Informace o nákladu také viz. FORMANOVÁ, L. – GRUNTORÁD, J. – PŘIBÁŇ, M. *Exilová periodika: Katalog českého a slovenského exilu a krajanských tisků vydávaných po roce 1945*. Libri Prohibiti. Ježek. 1999. s. 73.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 73.

Samotné financování *Svědectví* je dodnes obestřeno tajemstvím. První číslo financoval Jan Papánek (1000 dolarů),¹⁵² vydávání dále sponzoroval slovenský Sokol v New Jersey a pravidelně přispíval i Tomáš Baťa. Finanční otázky byly výlučnou záležitostí šéfredaktora, proto svědectví o jejich pozadí zůstane s největší pravděpodobností už navždy utajeno.¹⁵³ Utajena zřejmě zůstanou i jména spolupracovníků a informátorů listu z Československa. Tigríd na tyto a jim podobné otázky odpovídal jen velice nerad. Když se ho Bohumil Pečinka¹⁵⁴ ptal na jméno člověka, který mu v 60. a 70. letech poskytoval cenné zákulisní informace z KSČ, odmítl ho jmenovat s tím, že dotyčný, byť je již po smrti, si to nikdy nepřál. Dodal pouze, že tento muž pracoval v Krátkém filmu, byl členem KSČ, ale s režimem se neztotožňoval.

Tento vůbec nejvýznamnější československý exilový časopis vycházel sice nepravidelně, ale v podstatě se snažil o čtvrtletní periodicitu. Za dobu jeho existence (1956 – 1992)¹⁵⁵ bylo vydáno celkem 93 čísel. Redaktoři a spolupracovníci *Svědectví* pracovali pro list zcela dobrovolně, bez nároku na honorář.¹⁵⁶

Poslední číslo končí Redakčním sdělením: „*Toto je poslední číslo Svědectví, čtvrtletníku, který vycházel nejprve v New Yorku, pak v Paříži a nakonec v Praze, nepřetržitě 37 let. Končí tak éra, trochu symbolicky, jednoho časopisu a jedné republiky, zvané ČSFR. Je to nesrovnatelné v dopadu na naši národní, státní a občanskou realitu, ale přece jen jistá spojitost tu je. Všechno má svůj čas – i tato revue. Přijdou jiné, jinak pojaté, jinak zacílené. Tento časopis podával skoro půl století svědectví o jedné éře. Ta skončila. Děkujeme spolupracovníkům i čtenářům za věrnou oddanost.*“¹⁵⁷

¹⁵² PEČINKA, B. *Životní kliky Pavla Tigrída*. In: TIGRID, P. *Marx na Hradčanech*. Barrister & Principal. 2001. s. 18.

¹⁵³ ZÍDEK, P. *Tajemné Svědectví Pavla Tigrída*. Lidové noviny. 21.10. 2006, s. I.

¹⁵⁴ PEČINKA, B. *Životní kliky Pavla Tigrída*. In: TIGRID, P. *Marx na Hradčanech*. Barrister & Principal. 2001. s. 20.

¹⁵⁵ Po r. 1990 vydáván v Praze v Melantrichu. FORMANOVÁ, L. – GRUNTORÁD, J. – PŘIBÁŇ, M. *Exilová periodika: Katalog českého a slovenského exilu a krajanských tisků vydávaných po roce 1945*. Ježek. 1999. s. 73.

¹⁵⁶ DRÁPALA, M. *Na ztracené vartě Západu: Antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948*. Prostor. 2000. s. 176.

¹⁵⁷ *Svědectví*, roč. 25, č. 93.

5.5 V hledáčku Stb

Premier, Leon, Dárek - tak je Pavel Tigríd veden ve svazcích *Státní bezpečnosti*.¹⁵⁸

Jako protikomunistického publicistu jej StB sledovala už dávno před únorem '48. V prosinci 1947 na Tigrída nastražila provokaci, jejímž cílem bylo usvědčit ho z tajných kontaktů na americkou ambasádu. Neúspěšně.¹⁵⁹

Jak velké nebezpečí v Tigrídovi Státní bezpečnost spatřovala, dokládá nově zveřejněný dokument z 23. února 1948. V rozkazu k okamžitému zatčení „*pro podezření z protistátní činnosti*“ stojí jméno Pavel Tigríd na prvním místě.¹⁶⁰ V té době byl už ale čtyři dny v zahraničí."

„*Do Londýna se začíná [...] sjíždět t.zv. nová emigrace. [...] Objevil se zde též [...] Tigríd, který se ihned spojil s usedlým zde redaktorem BRUŠÁKEM*“, píše se ve výpisu z lustrace z r. 1955.¹⁶¹

Poté, co se Tigrídovi odstěhovali do USA, na tom nebyli finančně dobře. Zpočátku to byla dokonce paní Tigrídová, která živila celou rodinu.¹⁶² Jejich svízelné situace chtěla využít čs. rozvědka, proto začala připravovat plány, jak získat Tigrída na svoji stranu. Zdůraznila přitom, že je třeba postupovat rychle, protože i „*přes současnou situaci má TIGRID perspektivu a možnosti*“ a je „*Američany pokládán za odborníka*“, poněvadž vysílání RSE za jeho vedení vykazovalo vyšší kvalitu než to současné.¹⁶³

V dubnu 1956 se poprvé rozvědka dověděla, že se Tigríd a jeho skupina chystá vydávat časopis. Proto v pol. roku 1956 Tigrída, nyní označovaného jako *Leon*, kontaktoval agent Bartoš, který se měl dle pokynů rozvědky představit jako čs. diplomat a zjistit „*jeho faktické politické názory, [...] získat si jeho náklonnost a další přístup k němu*“.¹⁶⁴ Několik schůzek Tigrída s Bartošem opravdu proběhlo. V září se z Bartošovy zprávy rozvědka dověděla, že „*časopis je již skoro hotov. [...] Vyjde kolem 15. října.*“¹⁶⁵

¹⁵⁸ ABS MV, a.č. 12570/300.

¹⁵⁹ 15. prosince volal do redakce *Obzorů* Tigrídovi jistý dr. Bugár a naléhavě žádal o kontakt na někoho z americké ambasády. Bližší důvody nezmínil. Tigríd mu odpověděl, že žádné takové kontakty nemá a odkázal ho na Ivo Ducháčka, předsedu zahraničně-politického výboru. DVOŘÁKOVÁ, Z. *Politikové na útěku*. Epoque. 2004. s. 154-156.

¹⁶⁰ NAVARA, L. *Zatkněte ihned Tigrída! Datum: 23. únor 1948*. Mladá fronta Dnes. 8.6. 2010, s. A6. Nebo ABS, a. č. 305-30-3.

¹⁶¹ ABS MV, a. č. 12572/300. Záznamy z prvních let Tigrídova poúnorového exilu nejsou součástí spisu. Mnohé z dokumentů jsou buď ztraceny nebo čekají své objevení. Kusé informace přinášejí právě výpisy z lustrace.

¹⁶² KOMÁREK, M. – KASALOVÁ, J. *Gen: 100 Čechů dneška*. Fischer. 1994. s. 131.

¹⁶³ ABS MV, a. č. 12572/300.

¹⁶⁴ Tamtéž.

¹⁶⁵ Tamtéž.

26. října 1956 zaslala rozvědka kontrarozvědce „*Žádost o zadržení časopisu a vynětí z dopravy*“ včetně pořízení seznamu adres, na které mělo být Svědectví doručeno. „*Časopis bude [...]zasílán z Vídně, Mnichova, New Yorku a je možné, že i z dalších míst Evropy*“.¹⁶⁶

Rozvědka nakonec snahy získat Tigrida na svou stranu vzdala, nicméně i nadále vedla záznamy o jeho činnosti a osobách, se kterými se stýkal.

Velmi nebezpečnou zbraní vůči komunistickému režimu se stalo Svědectví zejména poté, co v něm začaly vycházet tajné informace z jednání ÚV KSČ. V rozhovoru pro MfD z října 2006¹⁶⁷ Ivana Tigridová prozradila, že jedním z informátorů byla přítelkyně Tigridových Heda Kovalyová, které se podařilo získat několik důležitých dokumentů z ÚV. Druhým informátorem byl již zmiňovaný zaměstnanec Krátkého filmu, jehož jméno Tigridová, stejně jako její manžel, odmítla prozradit.

V srpnu 1964 zaslala maďarská státní bezpečnost do Prahy informaci o chystané pětidenní konferenci *PEN klubu v Budapešti*, které se měl účastnit i Pavel Tigríd. Zatím co rozvědka navrhovala „*kontaktovat TIGRIDA*“ a „*provést jeho odsledování*“ po dobu pobytu,¹⁶⁸ kontrarozvědka plánovala dle nejnovějších informací jeho únos z Maďarska do Československa.¹⁶⁹ V říjnu 1964 do Budapešti dorazil jak Tigríd, tak i jeho únosce Jiří Svoboda. Z plánovaného únosu nakonec shodou náhod sešlo¹⁷⁰ a maďarská státní bezpečnost nakonec sama Tigrida před únosem varovala. Ten se obratem vrátil do Paříže.¹⁷¹

Po této neúspěšné akci se StB snažila Tigrida dostat za mříže přímo ve Francii vypuštěním dezinformace, že má styky s Alžířany, kteří plánovali atentát na francouzského prezidenta de Gaulla. Francouzská kontrarozvědka poté nechala Tigrida skutečně sledovat, důvod k jeho zatčení však neměla.¹⁷²

¹⁶⁶ Ve spise je uveden nesprávný název časopisu – *Svědomí*. Distribuci Svědectví do Československa věnovala Státní bezpečnost velkou pozornost. Hlášení z 11.4. 1957 informuje, že druhé číslo je již vytištěno a převážná většina nákladu určena do ČSR. Jednotlivé články mají být zasílány v dopisech ze zahraničí, proto StB nařídila přísnou kontrolu takových zásilek. „*Tigríd dal několika svým lidem gramodesky, aby je dávali turistům jedoucím na vánoce [...] do ČSSR. Gramodesky [...] jsou označeny jako vídeňské valčíky*“, uvádí zpráva ze 16.12. 1974. Další záznamy ze 70. let vypovídají o spolupráci Tigrida s Jiřím Pelikánem. Tamtéž.

¹⁶⁷[online] BENDOVI, J. *Svědectví Ivany Tigridové*. Dostupné z: <http://www.margolius.co.uk/MFrontaDnes.htm>. Cit. dne 5.4. 2010.

¹⁶⁸ ABS MV, a. č. 12572/300.

¹⁶⁹ GAZDÍK, J. *StB plánovala únos Tigrida*. Mladá fronta Dnes. 20.2. 2010, s. A5.

¹⁷⁰ V Moskvě byl ve stejnou dobu svržen N. S. Chruščov. Tamtéž, s. A5.

¹⁷¹ Tamtéž, s. A5.

¹⁷² Dezinformace šířil francouzský rozvědkář zvaný Sámó. Tamtéž, s. A5.

Další vykonstruovanou akcí komunistů, či spíše prezidenta Novotného, byl proces, v němž byl odsouzen mladý spisovatel Jan Beneš a v nepřítomnosti i Pavel Tigríd.¹⁷³ Novotný nechal vypracovat zákon, který umožňoval odsoudit emigranty a jejich spolupracovníky z údajné protistátní činnosti. V létě r. 1967 byl Beneš odsouzen k pětiletému trestu odnětí svobody, Tigrídovi byl za rozvracení republiky a vyzvědačství vyměřen trest čtrnáctiletý.¹⁷⁴

V rozhovoru s Bohumilem Pečinkou¹⁷⁵ vzpomíná Tigríd na kuriózní příhodu, kdy byl spolu s několika dalšími lidmi zadržen francouzskou policií a poté odvezen na Korsiku. Důvodem těchto opatření byla návštěva Leonida Brežněva, před níž si KGB vyžádala u francouzského ministerstva vnitra izolaci určitých osob.¹⁷⁶ „V Marseille jsme přeseďali z policejního na civilní letadlo a témže okamžiku, o jednu dráhu dál, nastupoval do svého letadla Brežněv, takže jsme mu mávali.“

„Tak jsme se přece jen dočkali“, cituje hlášení z 5. května 1989 Tigrídovu reakci na stávající situaci v ČSSR. Zpráva dále uvádí Tigrídovo tvrzení, že současné vedení v zemi, sužované krizí, bude ještě letos vyměněno. „Od PELIKÁNA byl TIGRID informován, že DUBČEK má poměrně velké ambice obsadit důležitou funkci. [...] TIGRID naznačil, že i HAVEL by mohl sehrát určitou politickou roli.“¹⁷⁷

Tigrídovy prognózy dostávaly od podzimu 1989 stále reálnější obrysy. Šifrovaná zpráva z 23. listopadu informuje o pozitivních ohlasech v redakci Svědectví na události, které následovaly po 17. listopadu. Hodnotí je jako „první kroky ke změně vládnoucí

¹⁷³ Třetím odsouzeným byl mladý student FAMU Karel Zámečník, který pracoval ve francouzské televizi. Beneš mu do Paříže posílal informace o situaci v Československu, které pak Zámečník předával Tigrídovi. Byl odsouzen na šest měsíců. Sám Jan Beneš se spoluprací s Tigrídem netajil. ZÍDEK, P. *Hon na strýčka býčka: Jak chtěl prezident Novotný exemplárně ztrestat Pavla Tigrída a Jana Beneše a jak se mu to vymklo z rukou*. Lidové noviny. 1.9. 2007, s. I.-II.

¹⁷⁴ DRÁPALA, M. *Na ztracené vartě Západu: Antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948*. Prostor. 2000. s. 179-180.

Proces, který musel být se jmenuje komentář ve Svědectví věnovaný tomuto případu. Poukazuje na absurditu celého procesu, na jeho dlouhé a pečlivé přípravy k zajištění „dostatečných důkazů“ k prokázání viny obžalovaných. „Chvílemi to vypadalo tak, že k procesu vůbec nedojde – i v politbyru se ozvaly hlasy, že se tu dělá reklama Svědectví. [...] V aparátu strany – až na nepatrné výjimky – není nikoho, kdo by [...] nekroutil hlavou v údivu, jak trapně se inscenují aféry ještě dnes.“ Svědectví, roč. 8/9, č. 32/33, s. 549-552.

V článku *Předehry* Svědectví telegraficky mapuje události od 20. srpna 1966 (tj. zatčení Beneše), které předcházely těm z léta 1967 – IV. sjezdu SČS, soudu Tigríd, Beneš, Zámečník. Svědectví zveřejnilo přetisk zpráv zahraničních médií a organizací, které o procesu informovaly - Le Monde, Die Welt či Amnesty int. aj. Tamtéž, s. 453.

¹⁷⁵ PEČINKA, B. *Životní kliky Pavla Tigrída*. In: TIGRID, P. *Marx na Hradčanech*. Barrister & Principal. 2001. s. 22

¹⁷⁶ „Přehled osob, u nichž doporučujeme izolaci při návštěvě s. Brežněva v Paříži v červnu 1977“, píše se ve spise. Jméno Tigríd stojí na prvním místě. ABS MV, a. č. 12572/300.

¹⁷⁷ Tamtéž.

*garnitury v zemi. [...]V současné době jde o to, nepřerušit stávkové hnutí a zvyšovat nátlak na stranické orgány.*¹⁷⁸

Filtrovaná zpráva z 25.12. 1989 oznamuje, že „*premier – 26.12. přijíždí s manželkou do Prahy. Ubytován Ambassador.*“¹⁷⁹

¹⁷⁸ Tamtéž.

¹⁷⁹ Tamtéž.

6. OBNOVENÍ DEMOKRACIE (1989 – 2003)

Na počátku roku 1989 počet a síla protestů vzrostly.¹⁸⁰ Po násilném rozeznání Studentské demonstrace ze 17. listopadu následovaly další nepokoje. Teprve generální stávkou ze 27. listopadu 1989, k níž se připojila většina občanů, přinutila KSČ k dialogu s opozicí. 29. listopadu odhlasovalo Federální shromáždění ČSSR změny v ústavě, jimiž vypustilo články o vedoucím postavení KSČ. 9. prosince byla jmenována nová vláda.¹⁸¹

6.1 Od žurnalistiky k politice a zpět

Na počátku r. 1990 přijal nabídku Václava Havla a stal se jedním z jeho poradců. Ve službách prezidentské kanceláře pak působil až do Havlovy abdikace, v létě r. 1992.¹⁸²

V devadesátých letech psal jako nezávislý novinář komentáře pro *Lidové noviny*, *Mladou frontu Dnes*, pro pražskou *Svobodnou Evropu* či *Český rozhlas*.¹⁸³ Publikovat přestal jen v období svého působení na ministerstvu, „*jak je v demokraciích dobrým zvykem*“¹⁸⁴

Rozpad společného československého státu byl pro Tigrida, velkého patriota, zklamáním. Na druhé straně ale přiznal, že nemá cenu uměle udržovat něco (čs. federaci), k čemu není vůle (v tomto případě slovenská).¹⁸⁵ „*Stále si [...] nemohu zvyknout na mapu České republiky, ale i té Slovenské*“, píše v komentáři *Paměť hranic a hranice paměti*, „*obě jakoby okousané nervózním, nechutenstvím trpícím strážníkem, který pospíchá, aby to měl už za sebou*.“¹⁸⁶

Od ledna r. 1994 do května r. 1996 byl ministrem kultury ve vládě Václava Klause. Nabídku politického angažmá přijal na žádost Václava Havla a Josefa Luxe, jehož strana (KDU-ČSL) ho do funkce navrhla, aniž by byl jejím členem.¹⁸⁷

Hned na začátku svého působení na MK se netajil názorem, že je pro zrušení tohoto rezortu: „*Nejsem příznivcem přílišné intervence státu do kulturní oblasti. Jsou i jiné*

¹⁸⁰ Mj. i tzv. *Palachův týden*.

¹⁸¹ ČORNEJ, P., et al. *Kdy, kde proč & jak se to stalo v českých dějinách*. Reader's Digest Výběr, spol. s.r.o. 2001. s. 420-421.

¹⁸² CHURANĚ, M., et al. *Kdo byl kdo v našich dějinách 20. století*. Libri. 1994. s. 548.

¹⁸³ DRÁPALA, M. Na ztracené vartě Západu: *Antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948*. Prostor. 2000. s. 187.

¹⁸⁴ TIGRID, P. *Glosy o české politice 1996-1999*. Radioservis, a.s. 2000. s. 5.

¹⁸⁵ TIGRID, P. *Jak to šlo: komentáře k událostem 1992-1993*. Lidové noviny. 1993. s. 37-40.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 53.

¹⁸⁷ ANÝŽ, D. *Nechávám po sobě čistý stůl, říká Pavel Tigris*. Mladá fronta Dnes. 30.5. 1996, s. 18.

cesty, jak podporovat vědy a umění, [...] například prostřednictvím různých nestátních organizací.“¹⁸⁸ Na konci svého funkčního období zmiňoval spíše jeho vnitřní přestavbu. V této souvislosti nechalo Tigridovo ministerstvo vypracovat tzv. *Bílou knihu*, nezávislou analýzu vztahu státu a kultury, včetně naznačení možného řešení otázek kulturní politiky v ČR.¹⁸⁹

V roce 1995 se osobně zasadil o obnovu udílení Státní ceny za literaturu a překladatelské dílo. Navázal tím na prvorepublikovou tradici, sahající do r. 1920.¹⁹⁰

„Člověk má vědět, kdy odejít. Do dalších voleb už nekandiduji“,¹⁹¹ těmito slovy se loučil Pavel Tigrid při odchodu z MK. Navzdory tomu o několik týdnů později přijal kandidaturu do Senátu za KDU-ČSL, ale v listopadových senátních volbách neuspěl. V únoru 1997 se vrátil zpět do Kanceláře prezidenta republiky, kde působil ve funkci poradce pro česko-německé vztahy.¹⁹²

V lednu byla podepsána *Česko-německá deklarace* upravující vzájemné vztahy obou států. Uzavírá otázky minulé, tj. majetkové nároky odsunutých Němců, a posiluje „důstojnou budoucnost česko-německých vztahů“.¹⁹³ Otázkami česko-německých vztahů se Tigrid zabýval již od pol. 40. let v souvislosti s odsunem sudetských Němců z Československa, který se hlavně v prvních poválečných měsících vyznačoval nebývalou krutostí.¹⁹⁴ Jeho stanovisko vůči odsunu zůstávalo po celá léta stejné: byl to zločin.

Až do roku 1998 žil střídavě v Praze a ve Francii. Poté se stáhl z veřejného života a posledních pět let života strávil ve Francii ve svém domě v Héricy u Paříže.¹⁹⁵

6.2 Zemřel Pavel Tigrid

Zemřel náhle, dobrovolně 31.8. 2003. *"Svůj osud sis dovedl sám do konce, s odvahou a odhodláním. Odešel jsi sám, důstojně, tak, jak sis to přál"*, řekla na pohřbu Tigridova nejstarší dcera Deborah.

¹⁸⁸ KRAMER, A. *Interview: 126 novinářských rozhovorů z Práva z let 1997-2000*. Doplněk. 2000. s. 42.

¹⁸⁹ (da). *Ministerstvo kultury představilo dokument zvaný Bílá kniha*. Mladá fronta Dnes. 30.5. 1996. s. 18.

¹⁹⁰ TIGRID, P. *Glosy o české politice 1996-1999*. Radioservis, a.s. 2000. s. 15.

¹⁹¹ LACINA, J. *Loučení Pavla Tigrida*. Lidové noviny. 30.5. 1996, s. 1.

¹⁹² Do funkce ho navrhl Ivan Medek. TIGRID, P. *Glosy o české politice 1996-1999*. Radioservis, a.s. 2000. s. 8.

¹⁹³ TIGRID, P. *Strašák o dvou slovech*. Lidové noviny. 28.1. 1997, s. 8.

¹⁹⁴ Tzv. divoký odsun. TIGRID, P. *Jak to šlo: komentáře k událostem 1992-1993*. Lidové noviny. 1993. s. 125-126.

¹⁹⁵ [online] IDNES.CZ-MFD-ČTK. *Zemřel Pavel Tigrid*. Dostupné z:

http://zpravy.idnes.cz/zemrel-pavel-tigrid-046/domaci.asp?c=A030831_142201_domaci_mhk. Cit. dne 7.3. 2010.

V prosté rakvi, ozdobené křesťanským křížem a Davidovou hvězdou, byl pohřben na venkovském hřbitově v Héricy.¹⁹⁶

¹⁹⁶ Tigridovi měli dvě dcery, Deborah, Katrin a nejmladší byl syn Gregory. [online] KOMÁREK, M. *Tigridova dcera: Otec zemřel tak, jak chtěl*. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/tigridova-dcera-otec-zemrel-tak-jak-chtel-fpf-/domaci.asp?c=A030908_214435_domaci_mad. Cit. dne 7.3. 2010.

7. ZÁVĚR

Pavel Tigríd strávil víc jak polovinu svého života v emigraci. Navzdory tomu zůstal patriotem a Československo, resp. Českou republiku a Prahu vnímal jako svůj pravý domov. Často býval nazýván bojovníkem za demokracii, i když on sám takové označení odmítal. Nepovažoval (aktivní) poúnorovou emigraci za bojující a trpící kdesi daleko za hranicemi pro blaho vlastní země, ale činnost tzv. „*politické emigrace*“ vnímal spíše jako službu vlasti, jejímž úsilím bylo prosazení demokratických principů jako základního společenského předpokladu pro svobodný život.

Na závěr si dovolím zmínit svoje první „setkání“ s Pavlem Tigrídem. Nebylo ovšem, bohužel, osobní, ale prostřednictvím jeho publikace. Je to několik let zpátky, co mi byla doporučena kniha *Kapesní průvodce inteligentní ženy po vlastním osudu*. Přiznám se, že mnohem více mě zaujal samotný název, než zběžně shlédnutý obsah knihy (míněn seznam kapitol), jejímž autorem byl navíc (bývalý) politik. Nějakou dobu jsem sice odolávala, ale nakonec jsem knihu s velkým zájmem přečetla. Když jsem během zpracování tohoto tématu musela pracovat s dalšími Tigrídovými publikacemi, už jsem se k nim nestavěla tak odmítavě jako v prvním případě. Vybrat např. ze *Svědectví* určité články, komentáře či eseje a jejich úryvky pro ilustraci zasadit do textu, byl pro mne docela problém. Kdo už toto periodikum držel někdy v ruce ví, že články v něm jsou jednak velmi obsáhlé, zejména jedná-li se o články esejistického charakteru, a jednak co do obsahu velmi věcně zpracované. Totéž ovšem platí i u rozsahově kratších statí či krátkých poznámek k událostem. Z tohoto důvodu nebylo jednoduché vybrat určitý „vzorek“, který zde cituji. Obsahově mi *Svědectví*, byť třeba čtyřicet let staré, připadá jako „nadčasové“.

Politika není moje forte, říkával Pavel Tigríd a já se s tímto tvrzením ztotožňuji, proto by mě nikdy nenapadlo, že v knihovně sáhnu např. po svazku s názvem *Glosy o české politice*. Stalo se a nelituji.

Pomyslným epilogem pro nás mohou být slova Josefa Škvoreckého: „*Tragédie Pavla Tigrída, jako tragédie všech lidí mé generace, byla, že svoboda se do naší vlasti vrátila – pro nás – příliš pozdě.*“¹⁹⁷

¹⁹⁷ [online] ŠKVORECKÝ, J. *Pavel Tigríd, R.I.P.* Dostupné z: <http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=034&clanek=040301>. Cit. dne. 7.3. 2010.

„Prahu jsem neviděl dva a čtyřicet let... O vánocích 1989 jsem ji spatřil znovu... A samozřejmě první myšlenka byla... Poznám ji ještě?... Nezabloudím, neztratím se?... Ale brzy jsem se zase vyznal a samozřejmě začal znovu objevovat ta nádherná místa, která jsem zamlada tak dobře znal a miloval.“

(TIGRID, P. Praha po čtyřech desetiletích očima Pavla Tigrida. Mladá fronta Dnes. 9.11. 1996)

Seznam použitých zkratk

a.č. – archivní číslo

ABS – Archiv bezpečnostních složek

BBC – British Broadcasting Corporation

č. - číslo

ČS., čs. - československý

ČSFR – Československá federativní republika

ČSL – Československá strana lidová

ČSSR – Československá socialistická republika

ČT – Česká televize

FAMU – Filmová fakulta muzických umění

KDU-ČSL – Křesťanská demokratická unie – Československá strana lidová

KSČ – Komunistická strana Československa

KSS – Komunistická strana Slovenska

KSSS – Komunistická strana Sovětského svazu

MfD – Mladá fronta Dnes

MK – Ministerstvo kultury

MV – Ministerstvo vnitra

MZV – Ministerstvo zahraničních věcí

NM – Národní muzeum

PNP – Památník národního písemnictví

pol. - polovina

r. - rok

RFE – Radio Free Europe

roč. - ročník

RSČ – Rada svobodného Československa

RSE – Rádio Svobodná Evropa

s. - strana

SČS – Svaž československých spisovatelů

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

StB – Státní bezpečnost

UK – Univerzita Karlova

ÚNS – Ústavodárné národní shromáždění

USTR – Ústav pro studium totalitních režimů

ÚV – Ústřední výbor

Bibliografie

Primární archivní zdroje

Archiv bezpečnostních složek MV ČR Praha, a. č. 12572/300

Archiv bezpečnostních složek MV ČR Praha, a. č. 305-30-3

Lidová demokracie – roč. 2, č. 159, 14.7. 1946.

Svědectví – roč. 1, č. 1.

Svědectví – roč. 25, č. 93, Melantrich. 1992. ISBN 80-7023-142-4.

Svědectví – roč. 2, č. 3.

Svědectví – roč. 2, č. 2.

Svědectví – roč. 8/9, č. 32/33.

Svědectví – roč. 9, č. 34/35/36.

Svědectví – roč. 14, č. 54.

Svědectví – roč. 14, č. 55.

Svědectví – roč. 20, č. 80.

Obzory – roč. 1, č. 1, 25.8. 1945.

Obzory – roč. 3, č. 28, 12.7. 1947.

Obzory - roč. 3, č. 40, 4.10. 1947.

Obzory – roč. 3, č. 50, 13.12. 1947.

Vývoj – roč. 3, č. 6, 11.2. 1948.

Sekundární zdroje

ČORNEJ, P., et al. *Kdy, kde proč & jak se to stalo v českých dějinách*. Reader's Digest Výběr, spol. s.r.o. 2001. ISBN 80-86196-33-X.

DOKOUPIL, B., et al. *Sborník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945–2000*. Host – Votobia. 2002. ISBN 80-7294-041-4 (Host), ISBN 80-7198-521-X (Votobia).

DRÁPALA, M. *Na ztracené vartě Západu: Antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948*. Prostor. 2000. ISBN 80-7260-046-X.

DVOŘÁKOVÁ, Z. *Politikové na útěku*. Epoque. 2004. ISBN 80-86328-39-2.

- FORMANOVÁ, L. – GRUNTORÁD, J. – PŘIBÁŇ, M. *Exilová periodika: Katalog českého a slovenského exilu a krajaných tisků vydávaných po roce 1945*. Libri Prohibiti. Ježek. 1999. ISBN 80-85996-24-3.
- HVÍŽĎALA, K. *České rozhovory ve světě*. Český spisovatel. 1992. ISBN 80-202-0336-2.
- CHURANĚ, M., et al. *Kdo byl kdo v našich dějinách 20. století*. Libri. 1994. ISBN 80-901579-5-5.
- JIRÁSEK, Z. *Československá poúnorová emigrace: Prameny a studie k dějinám československého exilu 1948–1989*. Prius. 1999. ISBN není uvedeno.
- KOMÁREK, M. – KASALOVÁ, J. *Gen: 100 Čechů dneška*. Fischer. 1994. ISBN 80-85919-01-X.
- KOSATÍK, P. *Ferdinand Peroutka: Pozdější život (1938–1978)*. Paseka: Praha –Litomyšl. 2000. ISBN 80-7185-294-5.
- KRAMER, A. *Interview: 126 novinářských rozhovorů z Práva z let 1997-2000*. Doplněk. 2000. ISBN 80-7239-070-8.
- PREČAN, V., et al. *Hluboká stopa: Nezávislá revue Skutečnost 1949-1953*. Československé dokumentační středisko. 2008. ISBN 978-80-904228-0-3.
- PŘIBÁŇ, M. *Prvních dvacet let: Kulturní rada a další kapitoly z dějin literárního exilu 1948 - 1968*. Host. 2008. ISBN 978-80-7294-282-4.
- RIPKA, H. *Únorová tragédie*. Atlantis. 1995. ISBN není uvedeno.
- SRBA, B. *Múzy v exilu*. Masarykova univerzita Brno. 2003. ISBN 80-210-3134-4.
- TIGRID, P. *Glosy o české politice 1996-1999*. Radioservis, a.s. 2000. ISBN 80-86212-08-4.
- TIGRID, P. *Jak to šlo: komentáře k událostem 1992-1993*. Lidové noviny. 1993. ISBN 80-7106-057-7.
- TIGRID, P. *Politická emigrace v atomovém věku*. Prostor. 1990. ISBN 80-85190-00-1.
- TIGRID, P. *Marx na Hradčanech*. Barrister & Principal. 2001. ISBN 80-85947-76-5.
- TOMÁŠ, F. *Je sedm hodin středoevropského času: Postavy a příběhy ze začátků Svobodné Evropy*. Jan Kanzelsberger. 1991. ISBN není uvedeno.
- (da). *Ministerstvo kultury představilo dokument zvaný Bílá kniha*. Mladá fronta Dnes. 30.5. 1996.
- ANÝŽ, D. *Nechávám po sobě čistý stůl, říká Pavel Tigrid*. Mladá fronta Dnes. 30.5. 1996.

TIGRID, P. *Praha po čtyřech desetiletích očima Pavla Tigrida*. Mladá fronta Dnes. 9.11. 1996.

ŠÍDLO, J., ŠIMŮNEK, P. *Tigrid: Komunisté jsou čilí a bez humoru*. Mladá fronta Dnes. 1.3. 2003.

GAZDÍK, J. *StB plánovala únos Tigrida*. Mladá fronta Dnes. 20.2. 2010.

NAVARA, L. *Zatkněte ihned Tigrida! Datum: 23. únor 1948*. Mladá fronta Dnes. 8.6. 2010.

LACINA, J. *Loučení Pavla Tigrida*. Lidové noviny. 30.5. 1996.

TIGRID, P. *Stačí? Nestačí?*. Lidové noviny. 16.12. 1996.

TIGRID, P. *Strašák o dvou slovech*. Lidové noviny. 28.1. 1996.

TIGRID, P. *Mami, mami, bude ještě Grammy?!* Lidové noviny. 10.3. 1997.

ZÍDEK, P. *Tajemné Svědectví Pavla Tigrida*. Lidové noviny. 21.10. 2006.

ZÍDEK, P. *Hon na strýčka býčka: Jak chtěl prezident Novotný exemplárně ztrestat Pavla Tigrida a Jana Beneše a jak se mu to vymklo z rukou*. Lidové noviny. 1.9. 2007.

Internetové zdroje

[online] HVÍŽDALA, K. *Novinář Pavel Tigrid v Čechách a v exilu*. Dostupné z: http://ihned.cz/c4-10036830-22292340-000000_d-novinar-pavel-tigrid-v-cechach-a-v-exilu. Cit. dne 7.3. 2010.

[online] ŠKVORECKÝ, J. *Pavel Tigrid, R.I.P.* Dostupné z: <http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=034&clanek=040301>. Cit. dne 7.3. 2010.

[online] KOMÁREK, M. *Tigridova dcera: Otec zemřel tak, jak chtěl*. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/tigridova-dcera-otec-zemrel-tak-jak-chtel-fpf-/domaci.asp?c=A030908_214435_domaci_mad. Cit. dne 7.3. 2010.

[online] IDNES.CZ-MFD-ČTK. *Zemřel Pavel Tigrid*. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/zemrel-pavel-tigrid-046/domaci.asp?c=A030831_142201_domaci_mhk. Cit. Dne 7.3. 2010.

[online] OTÁHAL, M. *Slovníková příručka k československým dějinám 1948-1989: Komunistický režim v období tzv. normalizace.* Dostupné z: http://www.usd.cas.cz/UserFiles/File/Publikace/Prirucka48_89.pdf. Cit. dne 9. 6. 2010

[online] BARNOVSKÝ, M. *Slovníková příručka k československým dějinám 1948-1989: První krize komunistického režimu a její řešení 1953 – 1957.* Dostupné z: http://www.usd.cas.cz/UserFiles/File/Publikace/Prirucka48_89.pdf. Cit. dne 9.6. 2010.

[online] BENDOVIÁ, J. *Svědectví Ivany Tigridové.* Dostupné z: <http://www.margolius.co.uk/MFrontaDnes.htm>. Cit. dne 5.4. 2010.

Seznam příloh

Příloha č. 1: obr. 1: Pavel Tigríd (ČT)

obr. 2: Pavel a Ivana Tigrídovi (ČT)

Příloha č. 2: titulní strana 1. čísla Svědectví (Libri Prohibiti)

Příloha č. 3: titulní strana 1. čísla týdeníku Obzory (Knihovna NM)

Příloha č. 4: článek Hádanka pro ministerstvo vnitra, Obzory (PNP)

Příloha č. 5: titulní strana týdeníku Vývoj, 11.11. 1946 (Knihovna NM)

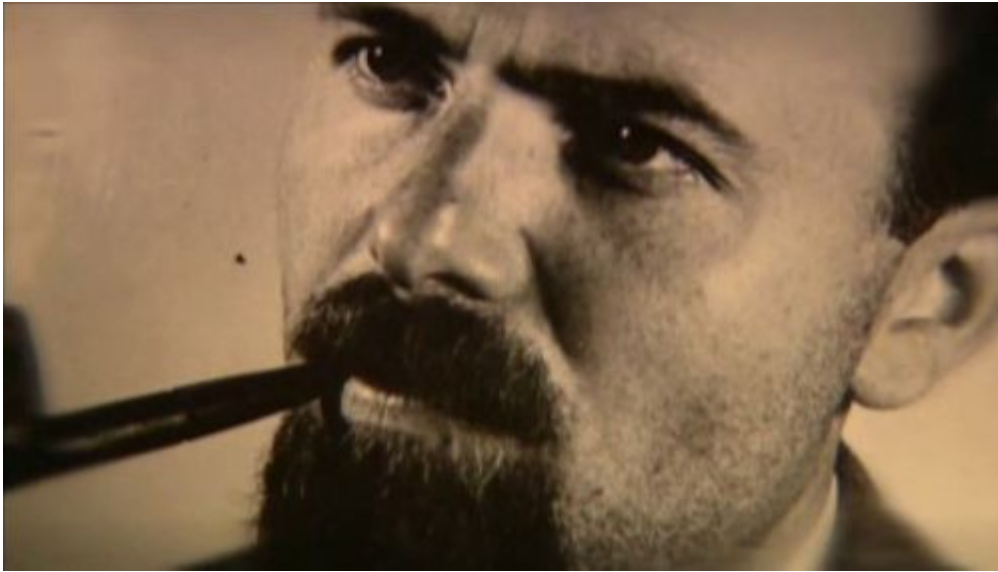
Příloha č. 6: Žádost k provedení lustrace (ABS MV Praha, a.č. 12572)

Příloha č. 7: Zatýkácí dokument (ABS MV Praha, a.č. 305-30-3)

Příloha č. 8: Mami, mami, bude ještě Gramy?! (Lidové noviny, 10.3. 1997)

Příloha č. 9: Přepis rozhovoru s Pavlem Tigrídem (MF Dnes, 1.3. 2003)

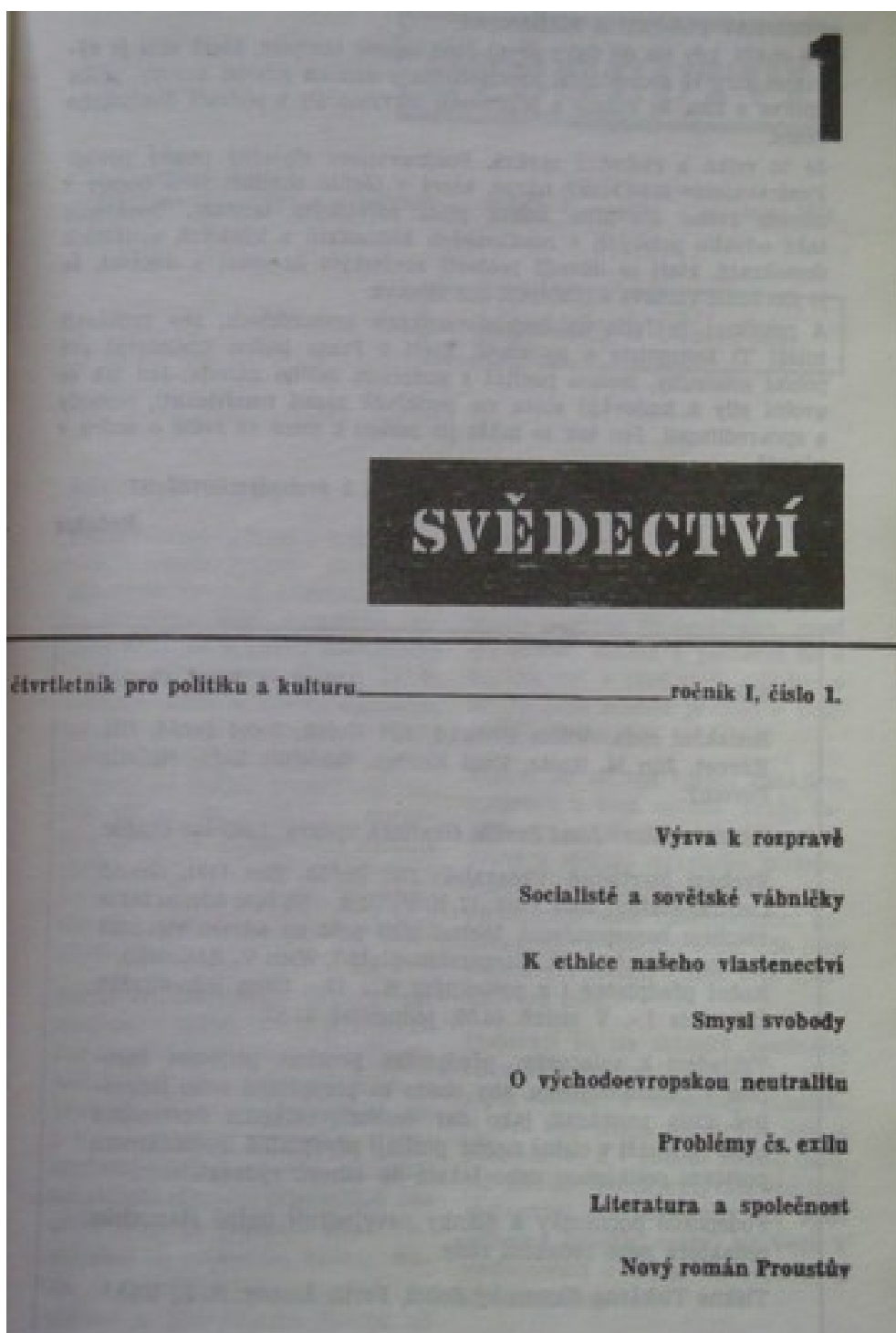
Příloha č. 10: Knihy a ocenění Pavla Tigrída

Příloha č. 1, obr. 1: Pavel Tigrid

Příloha č. 1, obr. 2: Pavel a Ivana Tigridovi, 2000.

Příloha č. 2: titulní strana 1. čísla Svědectví

Příloha č. 3: titulní strana 1. čísla týdeníku Obzory

Hádanka pro ministerstvo vnitra

Čech má s Němkou, která nebyla odsunuta a zůstala zde jako naše občanka, sedmiměsíční nemanželské dítě. Tito dva, Čech a neodsunutá Němka chtějí uzavřít sňatek. Ovšem jsou zde předpisy ministerstva vnitra pro podobné případy eventuálních smíšených manželství, které vyžadují pro schválení žádosti o uzavření manželství tyto podmínky: buď dvě nemanželské děti, nebo deset let spolužití ve společné domácnosti. Na základě těchto skutečností stává zde problém, který je hodný k rozluštění pro byrokraty ministerstva vnitra, jak skutečný život uvést do souladu s byrokratickými předpisy, nebo podřít skutečnému životu. Ptáme se min. vnitra, co mají nyní ti dva občané republiky dělat za těchto okolností, chtějí-li uzavřít mezi sebou právoplatné manželství?

Příloha č. 4: Hádanka pro ministerstvo vnitra (Obzory, roč. 3, č. 50, 13.12. 1947)

VÝVOJ

ROČNÍK III 11.11.1948 CENA 3 Kč
ŘEĐIDÁTOR PAVEL TIGRID **6**

J. E. arcibiskup de Bevan „Mlu, mlu - a mluví mlu“ KŘESŤANSTVÍM K MÍRU

Archiebiskup de Bevan, který v této době je v Praze, přichází do naší země s tím, že má mnoho přátel mezi námi. Jeho návštěva je velkým úspěchem. V Praze se setkává s lidem, kteří ho velmi dobře znají. Jeho návštěva je velkým úspěchem. V Praze se setkává s lidem, kteří ho velmi dobře znají. Jeho návštěva je velkým úspěchem. V Praze se setkává s lidem, kteří ho velmi dobře znají.

Archiebiskup de Bevan, který v této době je v Praze, přichází do naší země s tím, že má mnoho přátel mezi námi. Jeho návštěva je velkým úspěchem. V Praze se setkává s lidem, kteří ho velmi dobře znají. Jeho návštěva je velkým úspěchem. V Praze se setkává s lidem, kteří ho velmi dobře znají.

LE ARCIEVSKUT DE BEVAN

Někdy přichází do naší země s tím, že má mnoho přátel mezi námi. Jeho návštěva je velkým úspěchem. V Praze se setkává s lidem, kteří ho velmi dobře znají. Jeho návštěva je velkým úspěchem. V Praze se setkává s lidem, kteří ho velmi dobře znají.

Někdy přichází do naší země s tím, že má mnoho přátel mezi námi. Jeho návštěva je velkým úspěchem. V Praze se setkává s lidem, kteří ho velmi dobře znají. Jeho návštěva je velkým úspěchem. V Praze se setkává s lidem, kteří ho velmi dobře znají.

Někdy přichází do naší země s tím, že má mnoho přátel mezi námi. Jeho návštěva je velkým úspěchem. V Praze se setkává s lidem, kteří ho velmi dobře znají. Jeho návštěva je velkým úspěchem. V Praze se setkává s lidem, kteří ho velmi dobře znají.

Archiebiskup de Bevan, který v této době je v Praze, přichází do naší země s tím, že má mnoho přátel mezi námi. Jeho návštěva je velkým úspěchem. V Praze se setkává s lidem, kteří ho velmi dobře znají. Jeho návštěva je velkým úspěchem. V Praze se setkává s lidem, kteří ho velmi dobře znají.

Archiebiskup de Bevan, který v této době je v Praze, přichází do naší země s tím, že má mnoho přátel mezi námi. Jeho návštěva je velkým úspěchem. V Praze se setkává s lidem, kteří ho velmi dobře znají. Jeho návštěva je velkým úspěchem. V Praze se setkává s lidem, kteří ho velmi dobře znají.

ČTĚTE NEJZÁJMAVĚJŠÍ V ČÍSLE

- 4** Třída ve světě (Pavel Tigrid)
- 7** Světová panáčky z Londýna (Václav)
- 9** Mluví se o nevěstě legendy... (Eliška)

Příloha č. 5: titulní strana týdeníku Vývoj, 11.11. 1948

300

I. správa MV
ZADÁNÍ O PROVEDENÍ LUSTRACE

v evidencích _____

Příjmení a jméno
TIGRID Pavel

rodné jméno (důležité při lustr. u VB) _____ data narození
2 | 10 | 1917

odnožování _____ st. příslušnost _____ národnost _____

původní povolání *do r. 1945 řidič OBZORU*

zaměstnan kde _____

jako _____

bydliště *Bohyč*

rod.čís. _____

Výsluh pracovní VB _____

Důvod lustrace _____

1 9 3 614

Lustraci žádá -- správa -- odbor -- oddělení -- telefon -- P.

[Signature] *[Signature]*
 Čištěný podpis pracovníka oddělení

12.12.69
 Datum

Datyznakopován -- fotografován, číslo snímky _____

zob. _____

MV č. 441, 781

Příloha č. 6: žádost o provedení lustrace z 12.12. 1969

133
Č.j. III-Ad-30086-48-taj

Oblastní řádovna státní bezpečnosti

V. P. R. S. S. R.

Pro podezření z protistátní činnosti zatkněte ihned tyto osoby:

Pavel Tigríd,

Uhl Felix,

Bednařík Hojnár,

Havas Emil,

Pachta Vítězoslav Dr.,

Pták Pavel,

Ransdorf Emil,

Reisman Ludivík,

Savránková Zdenka,

Mašler Zdeněk / Gina /

Dr Sochorov Kostialav, Praha I., Revoluční 26, hotel Morava,

Moc Eberson Hans, anglická státní příslušnice, Praha I., Hlouhá 44,

Personál a adresy, pokud nejsou shora uvedeny, byly Vám již dříve sděleny a v jednotlivostech nafixují, aby bylo přihlednuto k pokynům a radám orgánů spravedlivých, kteří se dnes ráno dostaví k p. mjr. Šedivému, a které se zúčastní všech výalechů.

Pro nebezpečí z prodlení, jest ihned bez vyškání dalších pokynů přistoupení k důkladným domovním prohlídkám, dle se zúčastní spravedlivé orgány podle pokynů jin daných.

Za správnost vyhotovení:

Za ministra:

Jindřich Veselý v.r.

V Praze dne 23. února 1948.

Příloha č. 7: nově objevený zatýkácí rozkaz z 23.2. 1948

Mami, mami, bude ještě Grammy?!

Pavel Tigríd

10.3. 1997 Lidové noviny

Udělování cen Grammy máme šťastně za sebou a můžeme se těšit na další slavnostní rozdělení cen za výkony odbornými porotami vyhlášené za nejlepší, nejpůvodnější, nejnápaditější, případně nejnepovedenější toho kterého roku. Cen a sošek máme věru pozhnaně: Český lev, Zlatý golem, Zlatá Praha, Zlatá harmonie, Zlatá svině, ex-Zlatý Slavík, Křišťálový globus, Albatros, Trilobit, Thálie, Bohemie, zmíněná Grammy a mnohé další. A v tom je kámen úrazu. Příliš četné, pokyvují starostlivě šedinami zdobené hlavy zasvěcených. Hrozí totiž, že co nevidět bude více cen než oceňovaných. Už teď se v některých oborech tak snížily stavy nominovaných (i oni stárnou či se okoukají!), že jedna a táž cena za nej... byla dvakrát a i třikrát udělena stejným umělcům. Očividně to takhle dál nepůjde. Dojde snad i v této významné oblasti k deregulaci, případně k devaluaci? Strašidlo téhle eventuality už teď obchází především ty, kteří slavnostní rozdělení cen za nej... obohacují svou přítomností. Je jich jen v našem hlavním městě hezkých pár stovek. Aspoň polovina z nich patří k rozšířenému druhu, zvanému snob společenský. Ten totiž na takové události, jakou je udělení cen za nej..., musí být viděn mezi těmi, kdo rovněž musí být viděni a od nichž se očekává, že to nazítří řeknou těm, kteří je snad neviděli. A teď z čistého nebe hrozí, že pro nedostatek kandidátů na přespočetné ceny za nej... se bude škrtat v polistopadových zvacích listinách! Jaká jména budou vypuštěna a která zůstanou? ptá se sám sebe za bezesných nocí společenský snob (ohrožený na intelektu, ale i kulinárně, protože vstupenka zdarma se rozumí včetně bohatého pohoštění)? Sděluji těm ohroženým, že se nemusí obávat: včera večer mi totiž neznámý spolucestující v tramvaji číslo 18 předal sto tři stránky vytržené ze svazku zvacího seznamu označeného "přísně tajné". Doličné listy jsem odevzdal příslušné parlamentní komisi pro společenské snobství, ale napřed - přiznám se - jsem do nich trochu nakoukl: s výjimkou nějakého Stehlíka mladšího a narychlo tužkou připsaného jména údajného železničáře Duška je seznam od A až do Zet kompletní. Snobové naší hrdé země, spojte se! Čekat na umělecký dorost, až bude cenově zralý, si nemůžeme dovolit už proto, že čas -jak známo -jsou peníze. Navíc, teď a tady "je v podmínkách naší společnosti nemožné aspoň občas nebýt snobem". Citát je z knihy anglického spisovatele Williama Thackeraye. Vyšla v roce - 1850.

Tigríd: Komunisté jsou čilí a bez humoru

MF Dnes, 1.3. 2003 Rozhovor

S Pavlem Tigrídem o minulosti a přítomnosti komunistů, prezidentech a omluvě sudetským Němcům

Nebavit se s komunisty, když je volí tolik lidí, nejde. Je to pro mě zklamání, ale je to tak. V žádném případě jim ale není radno věřit, říká Pavel Tigríd ve velkém rozhovoru pro MF DNES uskutečněném při příležitosti pětapadesátiletého výročí komunistického převratu v únoru 1948.

Cítíte se po pádu totality jako vítěz, nebo je to pro vás dodnes trauma?

Jako vítěz určitě ne, to není můj slovník. Trauma? To také ne. Ale jsem zklamáný. Česká společnost si užila toho nejpitomějšiho, nejzbabělejšiho komunistického režimu, snad kromě Sovětského svazu. Proti našim komunistům vypadali třeba ti polští jako mudrci. A stejně se najde tolik [lidí](#), kteří nereformovanou komunistickou stranu volí.

Proč?

To se musíte zeptat těch voličů. Patrně proto, že mnoha lidem se za komunismu nic moc nestalo, nic jim nechybělo. Stejně nikam nejezdili, moc toho nepřečetli. Nedostatek svobody nevnímá každý stejně silně. Zejména ti, kteří chtěli žít bezstarostně a pohodlně, to [měli](#) za bolševika poměrně snadné. Ale kdo jsem já, kdo tady nežil? Já nemám právo nějak moc soudit.

Jan Ruml nám přednedávnem říkal: Největší chyba po listopadu 1989 byla, že jsme nezakázali komunistickou stranu, když jsme na to měli sílu. Vy jste tehdy byl poradce Václava Havla. Proč jste to neudělali?

Když jsem se v [roce](#) 1990, po víc než čtyřiceti letech vrátil domů, byl jsem také pro nějakou čáru za minulostí. Ale že bude tak tlustá, to jsem netušil. Nevěděl jsem, že komunisté budou tak vlivní a drzí. Dneska bych možná uvažoval trochu jinak. Tehdy jsme si říkali: zakázat nějakou stranu znamená hnát ji do ilegality. Dát jim punc mučedníka, to pro nás bylo horší. Podcenili jsme tu neuvěřitelnou schopnost komunistických sirotků regenerovat se. Jsou opravdu všude, je to neuvěřitelné. Mám k tomu anekdotu z exilu: v roce 1948 jsme do emigrace přijeli my, historicky poražení. A o dvacet let později přijeli ti, kteří nás historicky porazili: Zdeněk Mlynář, Tonda Liehm a další. I v exilu byli neklidní nebo spíše činní: my jsme ještě v neděli spali po flámu a oni už redigovali texty, scházeli se... Jsou prostě čilí, a pokud možno bez humoru.

Když dnes potkáte komunistické politiky, jsou to většinou důstojní padesátníci ověšení tituly, schopní pohybovat se bezchybně v parlamentu, vyjednávat... Čím jsou vlastně ještě dnes tak nebezpeční?

Jistě by nechtěli obnovovat nějaký stalinský režim, protože se jim neosvědčil, že ano. Ale jistě by byli schopni obnovovat reformní komunismus. Já bych jim nevěřil, poněvadž proč? Oni se nějak musí odlišit od sociálních demokratů. Proč by lidé volili komunisty, když mohou volit sociálnědemokratickou stranu. Mají a budou mít vždycky tendenci k vládě tvrdé ruky, to je jejich styl.

Jak by se podle vás měli dnes politici demokratických stran chovat ke KSČM, která dnes reprezentuje 18,5 procenta voličů?

Nejde se s nimi nebavit. A obávám se, že spousta lidí nepochopila, co je to demokracie. Koho si zvolí, ten také vládne. Když se budou volit komunisté, budou u moci. Jediná možnost tudíž je komunisty nevolit.

Václav Havel se s komunisty vůbec nebavil. Dělal dobře?

Nemyslím si to. Je to pěkné gesto, ale málo platné. Jsme parlamentní demokracie, a pokud dali voliči někomu hlas, pak to platí.

Možná jste právě dost lidí teď překvapil. Pro naši generaci jste byl komunistickou propagandou vykreslován jako nepřítel číslo jedna, živý ďábel...

Tomu jsem se v emigraci čtyřicet let nepřestal divit. Proč zrovna já? Po roce 1968 přece byli pro ně skuteční renegáti, třeba Zdeněk Mlynář, dej mu pánbůh věčnou slávu. My jsme byli poražení benešovci... A vždycky jsem se v Rudém právu objevil jako hlavní nepřítel. Myslím, že to bylo čistě z lenosti.

Potkal jste se po listopadu 1989 s nějakým živým komunistou?

Ano, jmenuje se Ransdorf. Setkali jsme se v Brně při natáčení pořadu, který dnes už neexistuje. Před začátkem jsme seděli a pan Ransdorf říkal: Jsem na tom zle, špatně chodím... Pěkně lidsky jsme si povídali. Já, stařec, jsem mu pro kafe skočil... A pak rozsvítili světla, začalo natáčení a pan Ransdorf mě napral: agent, reakcionář, imperialista, už to lítalo. Tak jsem si řekl: pozor na to, takhle nějak to s těmi komunisty je.

A jak se cítíte, když vidíte, že si prezidentští kandidáti u nich podávají dveře a snaží se jim zalíbit?

Patří to k mým málo životním zklamáním. Je to nedůstojné, je to nepěkné. Když si vzpomenu, co se dělo v padesátých letech, já vím, že se na to nerado vzpomíná, ale on to byl opravdu jeden z nejvražednějších režimů z celého bloku, kromě Sovětů. Když vidím ty stařečky, politické vězně, kteří dneska zírají, že komunisté jsou jazýčkem na váze právě v prezidentských volbách, nechce se mi věřit.

Za Havla budeme špendlíčkem hrbat

V době, kdy jste seděl v Klausově vládě, spisovatel Arnošt Lustig prohlásil: Nikdy se v Česku nekradlo, nepodvádělo a nedrželo slovo jako po listopadu 1989. Souhlasíte?

Při vši úctě k Arnoštu Lustigovi, on rád přehání. Kdy se kradlo více? Co si budeme povídat, jak se kradlo za komunismu. Já bych takovými slovy šetřil. Prostě příležitost tehdy byla velice lákavá a to by bylo, aby se nekradlo. Nemyslím, že ta devadesátá léta byla taková katastrofa, jak je v módě říkat. Já se vždycky ptám, jak jinak se to mělo dělat? A na to jsem žádnou solidní odpověď nedostal.

Tento rozhovor vyjde den po třetí parlamentní volbě prezidenta. Koho byste si přál raději: Václava Klause, nebo Jana Sokola?

Není podstatné, koho bych si přál já, ale koho by si zasloužil tento stát. Myslím, že pan profesor Sokol má dobré předpoklady: Vyrostete s tou funkcí. Pan profesor Klaus už nemá z čeho vyrůst, ale doufám, že by to nebyla taková katastrofa, jak někteří předpokládají. Musím přiznat, že v poslední době mě, starého antikomunistu, některé Klausovy názory překvapily: například na antikomunismus jako na něco překonaného. Ale věřím, že by v prezidentské funkci překonal sám sebe.

Vy jste s Klausem seděl dva a půl roku v jedné vládě. Jak na tu dobu vzpomínáte?

Když Václav Klaus kývl na to, že se stanu ministrem, vzal si mě stranou a řekl mi: Tigride, vy jste Havlův člověk a já bych rád, abyste se v té vládě nedal: abyste mluvil, oponoval. To jsem mu slíbil a taky jsem to dělal. On to snášel celkem trpělivě, i když někdy jsme měli takové zvláštní spory, když třeba mluvil o "našich nepřítelích". Tak jsem se přihlásil a říkám: Pane premiére, to nejsou nepřítelé, to jsou odpůrci. A on: To je jedno! Klaus tu vládu mistrně ovládal.

Napadlo vás někdy, že se nakonec nástupce Václava Havla bude vybírat právě z dvojice Klaus - Sokol?

Ne. Ale myslím, že ještě jednou budeme Havla špendlíčkem hrbat. Při všem tom, co nedokázal doma, to, co dokázal ve světě, je neuvěřitelné. Česká republika se dnes jmenuje Václav Havel.

Je to stále ještě tak, anebo je to pocit Čechů, že jsou ve světě známi právě díky Havlovi?
Víte, já žiji na francouzském venkově a chodím do místní hospody: Václav Havel je tam pojem.

Jak na vás působily dva neúspěšné pokusy zvolit Havlova nástupce?

To, že se to táhne, nepokládám za nějaký velký malér. Někde volby prezidenta v parlamentu trvají rok. Ale to, jak se kandidáti tahali z klobouku, to bylo trochu trapné a nedůstojné. Vytáhnout nějakého akademika, který to nakonec ani nechce... Byl jsem na Hradě při druhé volbě: Klaus si počínal jako gentleman, šel potřást paní Moserové rukou. Měl vtipný projev, prodal dvakrát stejnou anekdotu, to je kumšt. O tom kandidátovi, který propadl, raději pomlčím: jsou lidé, kteří neumějí prohrávat.

Myslíte Miloše Zemana?

Vy jste to řekl...

Mluvíte o tahání kandidátů z klobouku, napsal jste, že největší šanci má ten, který nejméně vadí. Je Jan Sokol jiný případ?

Je to kandidát s výbornou minulostí, slušný, vzdělaný pán. Možná mu trochu chybí charisma, nějaká „lidšтина“. Ale kdyby byl zvolen, má šanci vyrůst.

Která polistopadová vláda byla pro vás jako občana nejlepší?

To si netroufám říci, přece jen tu nežiju pořád. Ale nejméně se mi líbila vláda premiéra Tošovského. Já nemám rád úřednické vlády. Vláda má být profilovaná, vědět, co chce.

Myslíte, že je potřeba ještě znovu nějak důrazněji říci: "Ano, my Češi jsme udělali nějakou chybu a teď se za ni chceme omluvit?"

Nemyslím, poněvadž by to nebylo poctivé. Sedmdesát sedm procent této české společnosti se domnívá, že odsun byl právní, vezmou-li se historické okolnosti. Další omluva by byl jen další mýtus, ale nebyla by od věci.

Čím to, že protiněmecká karta je dodnes tak spolehlivou zárukou třeba ve volební kampani? Jak se s tímhle problémem česká společnost dokáže srovnat?

Můj názor na poválečný odsun je znám: byl to zločin. A měli bychom to uznat. Ne proto, abychom se sebedmrskali. Každá společnost, která už vospěla, dokáže přiznat, že ve svých dějinách má některé černé stránky. A když to uzná, vyroste. Například Švýcaři přiznali, co dělali za války s židovskými penězi.

Jak dlouho bude podle vás trvat, než to uznají i Češi?

Odpovím takhle: Čechům se vždycky povede nějak proklouznout dějinami... Vidíte, nemám rád generalizování a už to sám dělám. Ale dobře: zkrátka proklouzáváme, ani nepřeskakujeme, ani nepodlézáme... Je to strašně snadné, ale nevyplácí se to.

Jindřich Šídlo, Petr Šimůnek

KNIHY

- Ozbrojený mír (1948)
- Marx na Hradčanech (1960, New York)
- Politická emigrace v atomovém věku (1968, Paris; 1974 Köln a. R.)
- Le printemps de Prague (Pražské jaro; 1968, Paris)
- La chute irrésistible d'Alexander Dubcek (Nezadržitelný pád Alexandra Dubčeka; 1969, Paris)
- Améree revolution (Hořká revoluce; 1977, Paris)
- Révoltes ouvrières á l'Est 1953-81 (Dělnické vzpoury na Východě, 1981, Bruxelles)
- Kapesní průvodce inteligentní ženy po vlastním osudu (1988, Toronto)
- Dnešek je váš, zítřek náš (1982)
- Jak to šlo: komentáře k událostem 1992-1993
- Glosy o české politice 1996-1999

OCENĚNÍ

- cena Bavorské akademie krásných umění (1990)
- francouzský Řád Čestné legie (1992)
- Čestný doktorát sociálních věd UK Praha (1993)
- Pamětní medaile Edvarda Beneše (1994)
- Řád T. G. Masaryka (1995)
- Cena Nadace Pangea a úsilí o nápravu věcí lidských (2000)
- Cena Ferdinanda Peroutky (2000)
- Velký kříž s hvězdou řádu za zásluhy (2000)
- ocenění města Plzně za přispění a prosazení principu demokracie